Tanjore Saraswathi Mahal Series No 8.

MAIRAVANACHARITRA.

A DWIPADA KAVYA.

THE EXPRESS NEWSPAPERS LTD.
MADRAS.
LIBRARY.
Received 9/4/57
No. 72-33

V.R. NARLA MEMORIAL LIBRARY
V.R. NARLA
D.P.R.I.
Acc. No.
11547

294.5922
KAC

By

KACHANA.

C·I

Tanjore Saraswathi Mahal Series No. 8.

MAIRAVANACHARITRA

BY

KACHANA,

THE EXPRESS NEWSPAPERS LTD.
MADRAS.
LIBRARY.
19/4/49

A DWIPADA KAVYA.

CRITICALLY EDITED

BY

SRI V. SUNDARA SARMA,
Pandit, Saraswathi Mahal Library, Tanjore.

AND

SRI A. MAHADEVA SASTRI,
Pandit, Saraswathi Mahal Library, Tanjore.

PUBLISHED

BY

SRI S. GOPALAN B.A.B.L.,
Honorary Secretary for the Administrative committee, T.M.S.S.M. Library, Tanjore.

1950.

T

Dr. B. R. AMBEDKAR
OPEN UNIVERSITY
294.5922 N-11547
~~KAC~~
AUTHOR : [illegible]
TITLE : [illegible]

Dr. B. R. AMBEDKAR
OPEN UNIVERSITY
LIBRARY
HYDERABAD-500 033

II

తంజావూరు సరస్వతీ మహల్ ప్రచురణము - 8

మైరావణచరిత్ర.

(కాచనవిరచితము)

THE EXPRESS NEWSPAPERS LTD.
MADRAS.
LIBRARY.

పరిష్కర్తలు

శ్రీ వి. సుందరశర్మ,

పండితుడు, సరస్వతీమహల్ గ్రంథాలయము,

తంజావూరు.

శ్రీ అ. మహ

పండితుడు, సరస్వతీమ

తంజా

DR. B.R AMBEDKAR OPEN UNIVERSITY
UNIVERSITY - LIBRARY
N11547

ప్రకాశకులు

శ్రీ S. గోపాలన్, B.A.,B.L,

గౌరవకార్యదర్శి, సరస్వతీమహల్ గ్రంథాలయము,

తంజావూరు.

1950.

111

294.5922
KAC

వెల రూ. 1—4—0

NATIONAL ART PRESS
91, MOUNT ROAD, TEYNAMPET
MADRAS—18

IV

A0VA104B116

PREFACE

The Saraswathi Mahal Library in Tanjore represents the synthesis of the three different cultural influences, the Tamilian Cholas, who ruled till the middle of the 13th century, the Telugu Nayaks who ruled till the middle of the 17th century and the Maharashtra Kings who ruled till the middle of the 19th century. This great cultural fusion was finally enriched still further by the impact of influences from the West, and of the East India Company. The contribution of Telugu Nayak Kings of Tanjore to what may be called the Tanjore school of Telugu literature, is tremendous and still remains to be fully assessed by the world of Telugu scholarship. Many of the Nayak Kings were themselves remarkable writers and it was but natural that they encouraged talented authors and also enriched their archives with rare Telugu works of their times. This is part of the explanation for the remarkable collection in the Telugu section of the Saraswathi Mahal, the other part consisting in the fact that Telugu continued to hold an honoured place under the Maharashtra Kings of Tanjore, some of whom like Raja Shahaji were reputed Telugu scholars and made frequent additions to the Telugu collection.

The following are some of the important Telugu works which we are publishing in a series.

1, Ramayanamu by KATTA VARADARAJU,

2. Taladasapranapradeepika by GOVINDA KAVI.

3. Andhra Kamandakamu by ZAKKARAJU VENKATA KAVI.

4. Ragunathanayakaabhyudayamu by VIJAYARAGHAVA NAYAKA.

5. Rajagopalavilasamu by KALAYA,

6. Kusalavopakhyanamu by RAMANARYA,

7. Dwipada Bhagavatamu (10th Skandha by) MADIKI SINGANARYA.

8. Vipranarayanacharita by VIJAYARAGHAVA NAYAKA.

9. Ragunathaabhyudayamu by VIJAYARAGHAVA NAYAKA.

Mairavanacharita, published in the following pages, was selected for publication mainly for its remarkable popular appeal. It is a folksong about Rama and Lakshmana being carried away at the instance of Ravana by Mairavana from Lanka to Patala Lanka, and their final rescue by Hanuman. We see from another text of the work available in the Madras Government Oriental Manscripts Library, that KACHANA is the author of this work. He calls himself a master of the Dwipada metre. His father is stated to be MALLADI AYYALANNA and his mother LAKKAMAMBA. His place of residence is mentioned as CHELALURU in the northern parts of Srigiri, which can be indentified with Tirupati. The author has dedicated his work to CHENNAKRISHNA, the patron deity of his place.

The whole story is told in simple and homely couplets. Our Pandits Sri A. Mahadeva Sastri and Sri V. Sundara Sarma, who are both able Telugu scholars, have edited the work with critical notes and have also contributed an introduction which, we hope will be fcund valuable. They have removed scriptoral errors in the manuscripts as far as they could, except where they felt that correction would be of doubtful advantage. We hope that the Telugu speaking public will welcome this work as a valuable recorded version

of a well-known story, which holds our attention as much as the oriental epics.

We are grateful to the Government of Madras for the timely financial assistance given to us to preserve and bring to light the remarkable treaures in the Saraswati Mahal. We are especially grateful to our Premier Sri P. S. Kumaraswami Raja and our Education Minister Sri K. Madhava Menon for the keen interest they evince in our Library.

Tanjore, 1950.

S. GOPALAN,
Honorary Secretary.

THE EXPRESS NEWSPAPERS LTD.
MADRAS.
LIBRARY.

VII

THE EXPRESS NEWSPAPERS LTD.
MADRAS.
LIBRARY.

తొలిపలుకు.

—: కవి పరిశంస :—

ఈ మైరావణ చరిత్రను రచించిన కవి "కాచన" యని యూహించుట కాధారమున్నది. తంజావూరు సరస్వతీమహాల్ ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారమందలి తాటాకులప్రతియందు గ్రంథకర్త పేరు కానరాదు. కాని మద్రాసు ప్రభుత్వ ప్రాచ్యలిఖితపుస్తక భాండాగారప్రతియందు కవి నామధేయము కన్పడుచున్నది. ఈ రెండు ప్రతులును నేకకర్తృకములా లేక భిన్న కర్తృకములాయని చర్చించి చూచినప్పుడు పాఠభేదములున్నను, కథాసంవిధానపద్ధతి, శైలియున్నగు వానినిఁబట్టి చూడ నేకకర్తృకములనియే నిర్ధరింపవీలగుచున్నది. ఈ పరిష్కరణము శుద్ధముగా తంజావూరు ప్రతిననుసరించి యున్నది. కవినామ వంశప్రతిపాదకములగు పద్యములను మద్రాసు ప్రభుత్వప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారపు ప్రతిననుసరించి యథామాతృకముగానిందు పొందుపరుచుచున్నాము.

"కౌశికగోత్రమున ఘనతకు నెక్కి
సర్వ విద్యలయందుఁ జతురుఁడై యున్న
నలరంగ మల్లాది యయ్యలన్నకును
రమణిరత్నంబైన లక్కమాంబకును.
నేకసుతుఁడు ధీరుఁడు వంశాన్వయుండు
శ్రీహరికులజుఁడు చిట్టయసోదరుఁడు
కరమర్థితోఁడుత కాచనను వాఁడ"

కౌశిక గోత్రోద్భవుఁడగు మల్లాది అయ్యలన్నకును లక్కాంబకును జన్మించిన వాఁడు "కాచన" యని దీనినిఁబట్టి తెలియుచున్నది.

"......శ్రీగిరి నుత్తరంబునను
విలసితమైన యాచెలులూరిలోన
అవతారమైయున్నయట్టి యహోత్మ

నాకులదైవంబు నన్నేలుసామి
హరిచెన్నకృష్ణుని నాత్మలోఁదలఁచి"

శ్రీగిరికి (తిరుపతియో లేక శ్రీశైలమో) ఉత్తర భాగమందు "చెలులూరను" గ్రామమందున్న తన యిష్టదైవమగు "హరిచెన్నకృష్ణు"నికి కవి తనగ్రంథమునంకితము చేసినట్లు తెలియుచున్నది. అదేప్రతియందు మరియొకచోట

"అరయ వాథేవల్లి హర్మ్యభాగమున
దివ్యావతారమై తిరముగానున్న
ఆలలోకారాధ్యునాగమ వినుత
చెన్నకృష్ణుని నాదు చిత్తంబులోన"

అని కన్పడుచున్న వాక్యములఁబట్టి కూడ వాథేవల్లికి చెలులూరను నామాంతరమేమో? దీనిని నిర్ధరించు పట్లనాధారములు దొరకనందున దీనినిర్ణయభారము సహృదయులగు పండితులపై వదలి వేయుచున్నాము.

—: కథాభాగము :—

రెండుప్రతులలోను కథాభాగము వసిష్ఠులవారు శ్రీరామచంద్రునకు వక్కాణించునట్లున్నది. కథాసంవిధానముకూడ సమానమే.

శ్రీసీతారాములపట్టాభిషేకసమయమున రామరావణయుద్ధములో పేరెన్నిక గన్న వీరులకు సమ్మానము జరుగును. హనుమంతుని పరాక్రమమును శ్రీరాముఁడు గొనియాడును. వసిష్ఠులవారు మధ్యనందుకొని—"ఓ రామా! నీకు హనుమంతుఁడు చేసినయుపకారములకు మేరయేలేదు. మైరావణుని మాయానిద్రయందున్న నీకును దెలియని యొక గొప్ప సాహసకార్యమును హనుమంతుఁడు చేసియున్నాఁడు. ఆకథను చెప్పెదను వినుము." అని యీ విధముగా వసిష్ఠులవారు మైరావణ చరిత్రమును శ్రీరాములవారికి చెప్పునట్లుగా కథనడచుచున్నది. మైరావణుఁడు తన మిత్రుఁడగు రావణప్రేరితుఁడై రామలక్ష్మణులను హనుమంతుని వాలంపు కోటనుండి మాయావిభీషణవేషధారియై హనుమంతుని మోసగించి యపహరించుట; హనుమంతుఁడు తన తప్పు తెలిసికొన్నవాఁడై పాతాళలంకకు వెళ్ళి మైరావణుని వధించి శ్రీరామలక్ష్మణులను విడిపించి తీసుకొనివచ్చుట మొదలుగాఁగల సంఘటనములిందు వర్ణితములు.

—: శైలి :—

మాకు దొరికిన రెండు మాతృకలను పరిశీలించి చూడ, ఈరెంటికిని మూలాధారమగు నొకమాతృకయుండెననుట స్పష్టమగుచున్నది. ఆప్రధాన మాతృకను జూచి వ్రాసిన వ్రాయసకాండ్రసృష్టియే యీరెండుప్రతులని కంఠోక్తిగా చెప్పవగును. తప్పులను దొర్లించుటలో నిద్దఱు వ్రాయసకాండ్రును సరిసమానులై యున్నను, తంజావూరుప్రతి కొంతశుద్ధమై యొప్పుచున్నది. సంగ్రహింపవలసిన చోట వివరించియు, వివరింపవలసినచోట సంగ్రహించియు కథయొక్క నడక యెగుడుదిగుడుగానున్నను, మొత్తముమీఁద సౌలభ్యము, రమ్యత గ్రంథమునందు చాలభాగములందు కననగును. రచన సంస్కృతసమాస భూయిష్టమై ప్రబంధ శైలిననుసరించక పోయినను, వాడుకమాటలతో సొంపారి యున్నది.

మంజరీద్విపదకు చెప్పబడిన ఛందోనియమములను కవి పాటించి యుండ లేదు. కొన్ని చోట్ల ప్రాసయతులను కవి యుపయోగించియున్నాఁడు. "తుద మొదళ్లనుఃఅంటి దూకు శబ్దంబు — వర్జించి" యను నియమమును నీకవి పాటించనే లేదు. తుదలందు ప్రాసములను గూడ పొందించలేదు. ఈ విధముగా నీమంజరీద్వి పదలను కవి స్వేచ్ఛానుసారముగా నీకావ్యమున సాగించియున్నాఁడు. ఈ స్వేచ్ఛావర్తనయందును నొక మాధుర్యమున్నది. ఇదియే మాదృష్టి నాకర్షించినది. స్వేచ్ఛావర్తనమును కోరెడు ఆంధ్రసాహిత్యరమణికిదియొక చిన్నయాభరణమై యుండగలదని మా నమ్మకము.

—: విశిష్టత :—

సాధారణముగా ద్విపదకవిత్వమునకు జనాదరణమెండు. దీనికి "రంగ నాథరామాయణము" యొక్క బహుజనాదరణము ముఖ్యమైన యుదాహరణ ముగా తీసుకొనవచ్చును. ఆంధ్రదేశమందు పల్లెపల్లెలోను జాతియగీతములు మంజరీద్విపదలలోనే యున్నవి. ఊడుపులలోను, దంపుళ్ళయందును పాడు పాట లన్నియు ద్విపదలలోనేయుండుట మనమెఱిఁగినదే. అనాదిగావచ్చుచున్న దశరా పద్యములు కూడ నీతేగకు చేరియున్నవి. బొబ్బిలియుద్ధము, బాలనాగమ్మకథ, పాముపాట, కుశలాయకము మొదలగు గీతములకున్న ప్రచారము పెద్దపెద్ద ప్రబంధములకుండుటలేదు. మంజరీద్విపదబద్ధమైన విశిష్టకావ్యమిదివరలో నెక్కడను కానరాలేదు. ఆలోటును బహుదోషభూయిష్టమైనను, ఈచిన్ని

పొత్తము పూర్తిచేయుదునని మాయాశయము. ఈ విషయమునుద్దేశించియే మేమీ మైరావణచరిత్రను ప్రచురించితిమి.

—: పరిష్కరణము :—

మేము గ్రంథాంతరసహాయమున సరిదిద్దినయపపాఠములను ఫుట్ నోట్సులో నిచ్చియున్నాము. కొన్నికొన్నిచోట్ల లుప్తమైన భాగములను పూరించుపట్ల, ఆ యా భాగములు బ్రాకెట్లమూలముగా చూపింపఁబడినవి. యతిభంగములు గణభంగములు సూక్ష్మముగా పరిశీలింపఁబడినవి. అచ్చు పొరపాట్లను తప్పొప్పుల పట్టికలో చూపించితిమి. అట్లుండియు ననేకతప్పులు దొర్లియుండును. కావున పండితులును సహృదయులును ఈమాయుద్యమమును ఆదరింతురుగాక యని ప్రార్థన.

సరస్వతీమహాల్ గ్రంథాలయము,
తంజావూరు. 1950.

పరిష్కర్తలు.

విషయానుక్రమణిక.

	పుట
కథాప్రారంభము	1
శ్రీరామచంద్రుఁడు హనుమంతుని పరాక్రమమును వర్ణించుట ...	6
శ్రీరామునకు హనుమంతుని పరాక్రమమును వసిష్ఠుఁడు తెల్పుట ...	11
రావణుఁడు తన భంగపాటును దలఁచి విచారించుట	,,
రావణుఁడు మైరావణుని రప్పించి మంత్రాలోచనముఁ జేయుట ...	12
మైరావణుఁడు దశకంఠునకు బుద్ధిచెప్పుట	15
విభీషణుఁడు సుగ్రీవునకు మైరావణుని మాయలఁదెలిపి హెచ్చరించుట	16
సుగ్రీవుఁడు హనుమదాదులను బిలిచి మైరావణునిగుఱించి చెప్పుట ...	17
హనుమంతుఁడు వాలంపుకోట నేర్పఱచి రామలక్ష్మణులఁగాచుట ...	18
మైరావణుఁడు తన పత్నితో రామలక్ష్మణులఁగాళికి బలియిత్తునని పల్కుట	,,
మాతంగి మైరావణునకు హితమును జెప్పుట	,,
మాతంగిమాటలకు మైరావణుఁడు బదులు చెప్పుట	21
మైరావణుఁడు తన యిద్దఱు మంత్రులతో రామలక్ష్మణులను దెచ్చుటకు బయలుదేరుట	22
ఘటికుని రామలక్ష్మణుల వృత్తాంతమరసి రమ్మని మైరావణుఁడు పంపుట	23
మైరావణుఁడు ఘటికునికి రోషము పుట్టునట్లు నొవ్వనాడుట ...	24
నూదిముఖుని దంభోక్తులు	25
నూదిముఖుఁడు వాలంపుకోట దరిఁజేరుట	26
నూదిముఖుఁడు తన ముక్కును బోగొట్టుకొని మైరావణునితో మొఱ పెట్టుకొనుట	,,
మైరావణుఁడుపాయాంతరముల నాలోచించుట	27
మైరావణుఁడు విభీషణుని యాకారంబునుదాల్చి కోటవద్దకుఁజనుట ...	28
మైరావణుఁడు హనుమంతుని మోసగించుట	,,
హనుమంతుఁడు మైరావణుని వార్తలను విని చింతించుట ...	30
మైరావణుఁడు మాయాబలముచే దాశరథుల నపహరించుట ...	,,
హనుమంతుఁడు రాజులఁగానక చింతించుట ; సుగ్రీవుఁడు హనుమంతుని మందలించుట	32
హనుమంతుఁడు కోపముచే విభీషణునిపై నాగ్రహపడుట ...	33
సుగ్రీవుఁడు హనుమంతుని శాంతింపఁజేయుట	,,
హనుమంతుఁడు విభీషణుని బలుతెఱంగుల నిందించుట	,,
సుగ్రీవుఁడు విభీషణుని న్యాయవర్తనమును దెలియఁజెప్పుట ...	34

సుగ్రీవుఁడు విభీషణునివలన మైరావణుని మాయల నెఱుంగుట ... 35

హనుమంతుఁడు విభీషణుని మాటలు విని వాపోవుట 36

అంగదాదులు హనుమంతునకు ధైర్యముఁ జెప్పుట 37

విభీషణుఁడు హనుమంతునకుఁ బాతాళలంకకుఁ బోవు మార్గమును జెప్పుట 40

మత్స్యవల్లభ మరుత్సుతుల యుద్ధము ... ... ,,

హనుమంతుఁడు మత్స్యవల్లభుని పరాక్రమమునకు నాశ్చర్యపడుట ... 41

హనుమంతుఁడు మత్స్యవల్లభుని వృత్తాంతమడుగుట ... ... ,,

మత్స్యవల్లభుఁడు తన జన్మవృత్తాంతముఁ జెప్పుట 42

మైరావణుఁడు రామలక్ష్మణులను గాళికి బలియివ్వఁ బ్రయత్నించుట ... 45

మైరావణుని చేతలకు దోర్దండి వగచుట 46

ఆంజనేయుఁడు దోర్దండిని సంధించి రామలక్ష్మణుల వృత్తాంతమును
జెప్పి తన నిజరూపమునుజూపి నమ్మించుట 47

దోర్దండి హనుమంతునకుఁ దనవృత్తాంతమును దెల్పుట 49

హనుమంతుఁడు దోర్దండిని సమాశ్వాసపఱచి మైరావణుని గుఱించి
వివరముల నడుగుట 51

దోర్దండి మైరావణుని వృత్తాంతమును హనుమంతున కెఱుకపఱచుట ... ,,

హనుమంతుఁడు ముంగిసరూపమును దాల్చి పాతాళలంకను బ్రవేశించుట 53

మారుతి మైరావణుని మంత్రులను జంపుట 54

హనుమంతుఁడు దోర్దండిసుతుఁడగు నీలమేఘునకు ధైర్యముఁ జెప్పి
రామలక్ష్మణులను గలిసికొనుట ... ... ,,

హనుమంతుఁడు మైరావణుని జంపుటకై పాతాళలంకను బ్రవేశించుట 56

హనుమంతుఁడు పాతాళలంకఁ జొచ్చుటను సూదిముఖుఁడు మైరావ
ణున కెరుక పఱచుట 57

మైరావణుఁడు వృత్తాంతమెల్ల నరసి హనుమంతునితో యుద్ధమునకుఁ
గదలుట ... ... ,,

హనుమంతుఁడు శతజిహ్వాది రాక్షసులను మడియించుట 59

హనుమంతుఁడు జంబుమాలిని జంపుట 60

హనుమంతుఁడు అగ్నికేతుని బరిమార్చుట 61

మారుతిమైరావణుల యుద్ధము ... ... ,,

హనుమంతుఁడు మైరావణుని సంహరించుట 68

మాతంగి విలపించుట 70

హనుమంతుఁడు మాతంగి నూరార్చి నీలమేఘ రూపవతులకుఁ బెండ్లి
చేయించి పాతాళలంకకుఁ బట్టంబుఁగట్టుట 71

హనుమంతుఁడు రామలక్ష్మణ సహితుఁడై మత్స్యవల్లభుని సాహాయ్య
మునఁ గొలను దాటి వానరసేనలఁ గలియుట 73

శ్రీరామభద్రుఁడు హనుమంతునిఁ బొగడుట 74

19/469

శుభమస్తు

అవిఘ్నమస్తు

మైరావణచరిత్ర.

కథాప్రారంభము.

శ్రీ రామచంద్రుఁ డాశ్రితవత్సలుండు
కారుణ్యజలనిధి ఘనయశోధనుఁడు
సుజనరక్షకుఁడును సుగుణభూషితుఁడు
నమరారిపతిఁ గూల్చి యర్థితో నపుడు
రాజచిహ్నంబులు రమణతోఁ దాల్చి
యంతనయోధ్యకు నతివేగ వచ్చి
పరఁగ వసిష్ఠుని పదములకెఱఁగి
వలనొప్పఁ గైకనివాసంబుఁ జొచ్చి
దండప్రణామంబుఁ దగ నాచరించి
పిదపసుమిత్రకుఁ బ్రియముతోఁ మ్రొక్కి
మఱివచ్చి కౌసల్యమా[1]ళిగఁ జొచ్చి
తనతమ్ముడునుఁ దానుఁ దనపత్ని [2]వేఁగఁ
జను దేరఁ గౌసల్య చర్చించి చూచి
జడలు వల్కలములు చిన్నబోకయునుఁ
దబసి వేషంబులఁ దనరారుచున్న
తనతనయునిఁ జూచి తలఁపులో నపుడు
వగవునఁ దనభర్త వగపుఁ జింతించి

---

[1] మందిరము. [2] యును.

యున్నట్టి తనతల్లి నూరార్చి పిదపఁ
గొమరొప్పఁదగువారిఁ గుశలంబులడిగి
తనకు మ్రొక్కినఁగని తద్దయు వేడ్క
సీతామహాదేవిఁ జెలఁగిదీవించి
మందిరాభ్యంతర మణివేదియందుఁ
గూర్చుండిరెంతయుఁ గొమరుదీపింప.
ఆ విభీషణునకు నగచరులకును
[1]నంగద సుగ్రీవ యాంజనేయులకు
భద్రపీఠంబులఁ బఱఁగఁబెట్టించి
యంత [2]రాముఁడు పరమానంద[3]మంది
భరతశత్రుఘ్నులు [4]భక్తితోఁ గొల్వఁ
గరువు రోగభయముఁ గలుగకెప్పుడును
దనకు వర్ణాశ్రమధర్మముఁగల్గి
పరిపాటిఁదప్పక బహువిధోపాయ
పరిపూర్తిమై భూమిఁబాలింపుచుండె.
నిత్యకల్యాణముల్ నిత్యసంపదలుఁ
గలిగి వేదధ్వనికలితమై యపుడు
నిత్యోత్సవంబుల నెగడునప్పురము.
పరమసంప్రీతితో భానువంశజుఁడు
చెలువొందఁదమ్ములు చేరి కొల్వఁగను
మఱికొన్ని దినముల మనుజేశ్వరుండు
తనరంగ సుముఖుఁడై తరుచరసేనఁ
బనుపంగవలెనని యాత్మలోఁదలఁచి
భరతుని దెసఁజూచి పలికె రాఘవుఁడు.

---

[1]సుగ్రీవుడంగదు సుషేణాదులకును. [2]రఘువుండు. [3]డగుచు [4]బలసితను.

"కపిసార్వభౌములు ఘనబలోద్దండు
లతులితసాహసులలసి యున్నారు
వలనొప్ప వారి నివాసంబులకును
నతిభక్తితోడుత ననుపంగవలయు
నటుగానఁగొలువుకు నాయిత్తపడుఁడు."
పరఁగ శత్రుఘ్నునిఁ బనిచెనాక్షణము
పనిచిన సంప్రీతిఁ బరఁగనా కపులఁ
గొమరొప్పఁబిలిపించి కొలువుకూటాన
గంధంబు పన్నీరుఁ గలుపఁగఁజేసి
దివ్వెలు ముట్టించి దివ్యంబులైన
ముత్యాలముగ్గులు ముదమొప్పఁబెట్టి
మణిమయదీప్తుల మహిమఁజెన్నొంద
సమ్ముఖంబునకును సరగఁదెప్పించి
పఱపించి వేడుక భద్రపీఠంబు
మానుగాఁబెట్టించి మణివేదియందుఁ
గరమర్థి నవరత్నగద్దె వేయించి
హితుల మంత్రుల పురోహితుల నాశ్రితుల
[1]వరవసిష్ఠాదుల వరుస రప్పించి
కవిబుధపాఠకగాయకాదులను
భరతశత్రుఘ్నులఁ బరఁగరప్పించి
తెఱఁగొప్ప ఛప్పన్న దేశాధిపతులఁ
దంత్రజ్ఞులను వీరదండనాయకుల
గణనకుమించిన గజ[2]వాహకులను
[3]నతిరథముఖ్య మహారథికులను

---

[1]పరవసిష్ఠాది మునులరప్పించి. [2]వాహనముల. [3]అతిరథమహారథులాదిసమరథులఁ.

ప్రియ మొప్ప నందఱఁబిలిపించిరపుడు.
రంజిల్ల పజ్జనుబ్రద్దలువారు
బడవాళ్లు మొదలుగా పరమహర్షమున
[1]రాయభారుల వేడ్క రాజముఖ్యులను
రప్పించికొలు వుండిరా వేళయందు.
అంతలో రఘురాముఁడానందమొంది
చెలువొప్పఁ బన్నీట జలకమ్ములాడి
కస్తూరినామముఁగర మొప్పఁదీర్చి
దివ్యాంబరంబులఁ దెఱఁగొప్పఁగట్టి
యలరు శ్రీపాదాలనందెలుఁ బెట్టి
నూతనంబుగ మొలనూళ్ల నమర్చి
కంకణంబులు రత్నఖచిత మైనట్టి
బాహుదండంబులఁ బద్మలోచనుఁడు
పథకంబు నురమున బాగుగాఁబెట్టి
రవికోటిదీప్తుల రంజిల్లుచున్న
రత్నకిరీటంబు రవికులోత్తముఁడు
శిరసున ధరియించి చెలువుదీపింప
మదనకోటిప్రభా మహిమఁజెన్నొంది
విప్రులుదీవింప వేదమంత్రముల
[2]నక్షతల్ చల్లిరి యతివేడ్కతోడ.
నగరువెల్వడి వచ్చినరలోకవిభుఁడు
పరఁగంగ మంగళపాటకుల్ పొగడ.
వలనొప్పఁగొలువుకు వచ్చి రాఘవుఁడు
సింహాసనంబునఁ జెలగికూర్చుండి

---

[1] రాయభారులు నియోగులను వేడ్క. [2] అక్షింతలొసంగి చల్లిన.

చెలువొందఁ దమ్ములు చేరికొల్వఁగను
నఖిలలోకారాధ్యుఁడసురాంతకుండు
నగు నిత్యకల్యాణుఁడమితవిక్రముఁడు
రాఘవుఁడభినవరాజశేఖరుఁడు
వర్ణాశ్రమంబుల వరుసఁ బాలించి
బహువిధశాస్త్రముల్ పరఁగువిద్యలనుఁ
బరికించి సంతోషపారీణుఁడగుచు
వెలయంగ వానరవీరులఁ జూచి
చిత్త[1]మురంజిల్లఁ జిరునవ్వునగుచు
సంతోషమునఁ గృపా[2]సంరంభముననుఁ
దలఁపున మోహంబు దైవారుచుండ
వలనొప్పఁ బలికె నావాలిమర్దనుఁడు.
"మీరు మహాత్ములు మీరు బల్లిదులు
మీరు చేసిన మేలు మేదినిమీఁద
వెలయంగ[3] రాక్షస వీరులతోఁడ
రావణాదుల నెల్ల రణభూమిఁ జంపి
జానకిఁ జేకొంటి సంతోషమునను.
పరఁగంగఁ(దీర)ని బంధువుల్ మీరు
తగ నిక్కడికి వచ్చి తడవాయ నింక
మీనివాసములకు మీరేఁగుడనుచు
సుగ్రీవుఁడాదిగా శూరుల నెల్లఁ
బిలుపించి వేర్వేరఁ బ్రియములఁ జెప్పి
కరమర్థిఁ దగినట్టి కట్నంబు లిచ్చి
హనుమంతుఁ గొనియాడి యతని రప్పించి

[1] సంతసముగా. [2] సందటిగొసంగ. [3] నా. దనుజ.

కరుణించి వేడ్కతోఁ గౌఁగిటం జేర్చి
యర్ధాసనంబున నాతని నునిచి
వెలయఁగఁ గొలువెల్ల విస్మయం బందఁ
గొమరొప్ప రఘువంశకులగురుండైన
సంయమీంద్రునిఁ జూచి చయ్యనఁ బలికె.

—: శ్రీరామచంద్రుఁడు హనుమంతుని
పరాక్రమమును వర్ణించుట: —

"వరమునిశ్రేష్ఠ! యీ వాయునందనుఁడు
యెంతవాడనవచ్చు నిందఱిలోన
హనుమంతుఁ డనఘుఁడు నాత్మబంధుండు
[1]నానరంగఁ జేసిన యుపకారమునకుఁ
[2]బ్రత్యుపకారంబు వశమె చేయంగ,
చెప్పెదనీతండు చేసినలావు
భూసుతఁ గోల్పడి పొలుపొందవచ్చి
పంపానదీతీర ప్రాంతంబునందుఁ
[3]గనఁగి నాతోడు లక్ష్మణుఁ డుండఁ జూచి
భానుతనూజుండు భయమందుటయును
వలదని వారించి వనచరేశ్వరుఁడు
కడుభక్తి మేమున్నకడ కేఁగుదెంచి
యతనివృత్తాంతము నంతయుఁ జెప్పి
పరఁగ నాతని మాకు బంధుగాఁ జేసి
సీతభూషణములఁ జెలువొందఁ జూపె.

---

[1] వానరనితండు చేసిను. [2] పరంగాగ నెట్టిట్లు. [3] కణంగి లక్ష్మణుండు మైండుండం జూచి

[1]ఆవాలిమర్దించి యా[2] రవిసూనుఁ
బరఁగఁ గిష్కింధకుఁ బతిగాను జేసి
కపిసేనలన్నియుఁ గరమర్థిఁ గూర్చి
వెరగొప్ప జానకి[3] వెదకఁ బుచ్చుటయు
ముదమొప్ప[4] నాగ్రవేలి ముద్రికఁ గొనుచుఁ
దారాసుతునితోడఁ దరుచర్లతోఁడ
వెలయు దక్షిణ భూమి వెదుకంగఁ బోయి
యంబుధిఁ గడ కేఁగి యందఱనునిచి
యరయ సముద్రంబు నవలీల దాఁటి
తానొక్కరుఁడె పోయి తగ లంకఁ జొచ్చి
చొరరాని చోట్లకుఁ జొచ్చి శోధించి
కలయ నంతటఁ జూచి కానంగ రాక
వడలక [5]దనుజేంద్ర వనములోపలను
జానకిఁ బొడగాంచి చతురుఁడై నిలిచి
ముదమొప్ప నాగ్రవేలి ముద్రిక నిచ్చి
వెలయ సీతకుఁ దన వృత్తాంత మెల్ల
నెఱిఁగించి మాయున్కి నెఱిఁగించి పిదప
ధరణిజ మదిలోని తాపంబు[6] మాపి
యాయింతి యిచ్చిన యాన[7] వాలంది
వనిత చేనధికపు[8] వరములు వడసి
సంతసంబునఁ జని చదురుఁడై మెఱసి
వదలక దనుజేంద్రు వనమెల్లఁ బెఱికి
వనపాలకులఁ జంపి వాయునందనుఁడు

---

1 అతని పగ సాధించి. 2 కలిసూను. 3 వేడ్క. 4 తన గ్రవేలి. 5 యా దనుజ.
6 మాన్పి. 7 బాలంది. 8 వలములు.

నెనయ నగ్రణ్యుల నేవురఁ జంపి
మహినొప్ప నేడ్గురు మంత్రినందనుల
నరయంగఁ దునుమాడి యక్షయుఁ జంపి
[1]శక్రారితోఁ బోరి చాలనొప్పించి
బ్రహ్మాస్త్రనిహతి[2]కిఁ బద్ధుఁడై పోయి
యాసభాంతరమున నతనిభర్జించి
వానియాజ్ఞకుఁ దనవాల మొప్పించి
నెరయ లంకాపురి [3]నిగుఱుఁగావించి
తిరుగ జానకి చేత దీవెనలంది
పటుభుజశక్తిమై పశ్చిమద్వార
మున నున్న లంకిణి [4]మొక్కపోఁజేసి
యరుదైన జలనిధి నవలీలదాఁటి
యంగదాదులఁగూడి యలరుచువచ్చి
రవిసుతునకుఁ దమగా[5]కనుఁదెలిపి
సీతమాటలుఁ దెల్పి సేమంబుఁ జెప్పి
మగువశిరోమణి మాకునందించి
వెలయంగ మామది వేదనఁ దీర్చి
తరుచర సేనతోఁ [6]దరలి తావచ్చి
వలనొప్ప నలునిచే వార్ధిఁగట్టించి
యావిభీషణునకు నభయంబులిచ్చి
వనచర సేనల వార్ధి దాఁటించి
లంకపై విడిపించి లావులు మెఱసి
దనుజాధివీరులఁ దనవాలతతుల

---

[1] యింద్రారి. [2] చేపట్టుబడి. [3] నీఱుగా. [4] నుక్కణగించి. [5] యొనగించి.
[6] తగగదలించి.

నరుడుగాఁ జెండాడి యాహవంబునను
వాయుపుత్రుఁడుగాన వాయువుకరణిఁ
దగనన్ని దిక్కులఁ దానయైయుండి
యెచ్చోట [1]నరసిన నచ్చోటఁదాన
యుద్ధంబుఁజేయంగ నురుభుజబలిమి
నింద్రారిశరహతి వేదనబొంది
కపిసేనలన్నియుఁగలఁగి మూర్ఛిల్లె.
సౌమిత్రియును సేము సహితంబుగాఁగ
నతిదైన్యవృత్తిమై నలయుటఁజూచి
దైవవరంబునఁ దరుచరేశ్వరుఁడు
మూర్ఛనొందడుగాన ముదముదీపింప
వలనొప్ప నాజాంబవంతునిచేత
నలర సంజీవనీయౌషధం బెఱిఁగి
యతివేగమునఁబోయి యౌషధాచలముఁ
బెఱికి చక్కటనిడి పెంపొందఁ దెచ్చి
పరఁగంగనందఱి ప్రాణంబులెత్తి
సౌమిత్రిప్రాణంబుఁ జయ్యాననెత్తి
కరమర్థినామదికలఁకెల్లఁదీర్చి
యెనయంగ నాప్రాణమెత్తైనత్తరిని
హనుమంతుఁడెంతవాఁడనవచ్చునరయ
నతనిఁబ్రస్తుతిచేయ నెవ్వారి వశము''
అని యిట్లు రాఘవుఁడనిలజుఁబొగడ
వరవసిష్ఠుఁడు రామవసుధీశుకనియె.
''రాజీవదళ[2] నేత్ర ! రఘురామచంద్ర !

---

[1] దగినయచ్చోట. [2] నయన.

సంగ్రామబలభీమ ! జయమనోధామ !
సీతామనోరామ ! శ్రీరామ ! రామ !
కొమరొప్ప హనుమంతుఁ గొనియాడితిపుడు
యిదియు విచిత్రమా యినవంశతిలక !
యరయరాజుల [1]తోడ నాలంబులోనఁ
జంచలింపక లావుసేయంగవచ్చుఁ
బతిపేరుగొని నిల్చి బవరంబులోన
నధికునినైన మారవలింప వచ్చుఁ
బతిలేకఁ గార్యఁబుఁ బరఁగనేకాకి
చింతింపవచ్చునే శ్రీరామచంద్ర !
చెలఁగి మీయెదుటను జేసినలావుఁ
బొగడితి రఘురామభూవర ! నీవు
నరయసీతని లావుకచ్చెరు [2]వొంద
[3]నున్నవారండఱు చిన్నవారిందు
[4]నెన్నఁగ నెక్కువా సీతనిలావు
వినవయ్య చెప్పెద విశ్వలోకేశ !
పగలెవ్వఁడైనను బంతంబు మెఱసి
చెలఁగి కయ్యంబులు సేయంగవచ్చు
నాయర్ధరాత్రి మీకైనఁ బోరామి
కీతఁడుఁ దీర్చెఁగా కితరుల తరమె
యూతెరంగంతయు నర్కజుఁడెఱుఁగు
నిజయోగమునుఁ జేసినేమెఱుంగుదుము’’
అనవుఁడు రఘురాముఁడాశ్చర్యమంది

---

[1] నెదుట. [2] వుదలఁప. [3] వున్నవారందు నిట చన్నవారందు. [4] యెన్న చెప్పంగ నెక్కుండితనిలావు.

ముకుళితహస్తుఁడై ముదముదీపింప
నదియెవ్విధంబటులానతీవలయు
ననిప్రణమిల్లిన నమ్మునీశ్వరుఁడు
రాఘవుదెసఁజూచి రమ్యాత్ముఁడగుచు
వెలయనావనచరవృత్తాంతమెల్లఁ
జెప్పంగ దొణఁగె[1]ను జెవులూరనంత.

—: శ్రీరామునకు హనుమంతుని పరాక్రమమును
వసిష్ఠుడు తెల్పుట :—

పరఁగంగ లంకపై భానుకులేశ!
విడిసి యుద్ధముచేయ వెలయంగ మీరు
[2]పెక్కురక్కసులనుఁ బేర్కొని చంపి
మర్కటసేనలు మలయుచుండఁగను
దనమది బెగడొంది దనుజనాథుండు

—: రావణుఁడు తన భంగపాటును దలఁచి విచారించుట :—

"పరఁగ శ్రీరాముని బాణాగ్నిచేత
భస్మమైపోయిరి పటుభు[3]జబలులు 120
[4]అతికాయుఁడును నామహాకాయుఁడరయఁ
గుంభకర్ణాదులు కూలిరి ధరణి
దురములోని రిపులఁద్రోలి నిర్జింపఁ
జాల నాఘనశక్తిఁ[5]జనుదెంచుఘనులు
వాయుతనూజుండు వనచరోత్తములు

---

[1] నాసంయమీశ్వరుడు. [2] పెక్కండ్రు రాక్షసుల. [3] భుజాభటులు. [4] అతికాయుండు మహాకాయుండు. [5] చెన్నొందు.

ధట్టించి గెలువంగఁ దరముగాదింక;
కడఁగి మహోత్పాతకారణమగుటఁ
జెలఁగిరాముఁడు తెంపుసేయడుగాని
యరుదుగాదివ్యాస్త్ర[1]హస్తుఁడౌనేని
యొక్కటఁదెగ[2]టార్చు నొనరంగనన్ను
నావిభీషణుకోర్కెలన్ని సిద్ధించు
పరఁగఁ గుందిన విని పరులు నవ్వుదురు."

—: రావణుఁడు మైరావణుని రప్పించి
మంత్రాలోచనముఁజేయుట :—

అనిభయంబునునొంది యాత్మలోపలను
జింతించి తలపోసి చిత్తంబు కలఁగఁ
బరఁగ మాయోపాయబలమునఁగాని
వీరుల గెల్వంగ వెరవుగాదనుచు
మదిసంతసంబొంది మహిరావణుండు
అధికమాయోపాయుఁడతిసత్వధనుఁడు
నాభుజబలిమిగా నమ్మినవాఁడు
పాయనిచెలికాఁడు పరమసాహసుఁడు 130
ఆతనిచేఁగాని [3]యర్కవంశజుల
నరయ గెల్వంగరాదని నిశ్చయించి
[4]రావణుఁడపుడు మైరావణుఁదలఁచె.
తలఁచినంతట వాఁడు తనమదిలోన
నతిసంభ్రమంబున నానందమొంది
దశకంఠుఁ[5]డిల్లేలఁ దలఁచెనోయనుచు

---

[1] మందుకొందానేని. [2] జూచు. [3] యినకులోత్తముల. [4] రావణుడప్పుడు. [5] డిదియేల

మంత్రిసమేతుఁడై మానుగావచ్చి
దశకంఠుముందఱఁ దడయక నిలిచి
"యేమి రావణ! నీకు నింతకార్యంబు
పుట్టెను దలఁచితి పొలుపొంద నన్ను?
పంపుమేపనియైనఁ బరఁగఁ జేసెదను
చొరవనీశ్వరుకైనఁ జోపుడుఁ బెడుదు
బ్రహ్మాదిసురలను బట్టి భర్జింతు
నాపోశనముఁగొందు నంబుధులెల్లఁ
గులపర్వతంబులఁ గుదియించి పెఱికి
తోరంబుగాఁ బెట్టి దొంతులు పేర్తు
ధర నెల్లఁ బిడికిట దర్పించిపట్టి
పొడిపొడిగాసేతుఁ[1] బొంకంబు మెఱసి
నీవేల వెఱచెదు నిఖిలైకవీర!"
అనవుడు దశకంఠుఁ డాత్మలోనుబ్బి
యతనికౌఁగిటఁ జేర్చి యర్ధాసనమున
నతివేడ్కతో నిల్పి యతిముదం బెసఁగఁ
దనపూర్వకథ నెల్లఁ దగఁ జెప్పఁదొడఁగె.
"విను మహిరావణ! విశ్వలోకమున
రఘువంశతిలకులు రామలక్ష్మణులు
తమతండ్రిపనుపున దండకాటవిని
చెలఁగి తపోవృత్తి[2] చేనొప్పుచుండఁ
[3]జెన్నొందనొకనాఁడు చెల్లి శూర్పణఖ
వారలమదిఁగోరి వచ్చినఁబిడప
రాముఁడు సౌమిత్రి నలవేడ్కఁ జూచి

---

[1] ధిరంబు. [2] జరియింపుచుండ. [3] వొక నాఁడు శూర్పనిఖ యుల్లాసియగుచు.

యెందుండివచ్చెనో యీ[1] మోహనాంగి
శిక్షింపమనవుఁడు చెలఁగియాక్షణమె
ముక్కులుఁ జెవులును మొండుగాఁగోట్టి
ఖండించి పంపిన ఖరుఁడు కోపించి
దండెత్తి పోయిన దర్పంబు మెఱసి
దూషణత్రిశిరులతో వారిఁజంప
(బంగరులేడిగాఁ బంపిమారీచు)
[2]బంధుమర్దకులనుఁ బడతితోఁజీల్చి
[3]జనకతనూజనా చపలలోచనను
జెఱఁబెట్టి తెచ్చితిఁ [4]జెడ్డకోపమున
(వినకులోత్తములంతనీవార్త నెఱఁగి)
వానరసేనతో వార్ధిఁగట్టించి
యీలంకపై విడిసి యిట్టిరాక్షసులఁ
బెక్కండ్రఁజంపిరి పృథివికంపింప
బలియురు పెక్కండ్రు పడిరి భూస్థలిని
[5]పటు విభీషణుఁడంతఁ బగవారిఁగూఁడె.
అటుగాన నీప్రాపునర్థించియేను
చలమునసాపగసాధింపవచ్చు
నని నిశ్చయం[6]బంది యాత్మలోనుబ్బి
నినుదలఁచితి నేను నిఖిలైకవీర!"
అనమహిరావణుఁ డాత్మలోపలను
గనుఁగొని పల్కె నిష్కపట భాషలను

---

[1] మోహశాలి. [2] బందుమర్దకుగా బలినిచి మారీచు. [3] తోలంగక జానకి తోడ్కొని దెచ్చి. [4] చెటుల. [5] పరఁగ విబీషణుడంత. [6] యిం చితను.

—: మైరావణుఁడు దశకంఠునకు బుద్ధి చెప్పుట :—

"వినవయ్య రావణ! వీరపుంగవుఁడ!
యిదియేల యెఱుఁగవే యిట్టికార్యంబుఁ
జేయఁగనుచితమే చింతించి చూడఁ
బరభామఁ దెచ్చుట పంతమే నీకు
సకలశాస్త్రంబుల సకలధర్మముల
(నెఱిఁగిన వాఁడవు రేమందు నిన్ను)
పరసతిపై దృష్టి పాపకర్మంబు
[1]తగఁబరసతిఁగూడఁదలఁచినవాఁడు
పొలుపొందగా భువి పురుషాధముండు.
వెఱ్ఱివాఁడైనను పీఱేఁడియైన
బంద[2]యైయున్నను బాపాత్ముఁడైన
బుద్ధిహీనుండైన భువనంబులోనఁ
జెలువొండఁదనవాఁడు చెప్పినబుద్ధి
వినవలెనటుగాక వినకుండెనేని
యొనరంగ దానికి నుత్తరంబిచ్చి
పరగంగఁబ్రియములుఁ బలుకుదుగాని
తనవారి విడుతురా తగబుద్ధిమాలి
పొలుపొందఁదరువునఁ బుట్టినశాఖ
పరగంగఁదరువునుఁ బాసి పోయినను
[3]ఁదికుతారంబుతో నలరంగఁజేరి
పదపడి తరువులఁ బట్టిచెండాడుఁ
దద్గతిఁదలఁపవు దనుజాధినాథ!

---

[1]మోహించి పరసతి ముగిగూఁడదలచు. [2]వాండైనను. [3]గొనకొని యవికటారంబునగూడి.

తననెనరొరునిచేఁదగఁగోలుపోయి
జయముఁగోరెఁడువాఁడు చపలుఁడుగాఁడె
అటుగానపౌలస్త్య! యావిభీషణుని
విడిచినప్పుడే నీవు హీనుఁడివైతి
కాదె; నీవెఱుఁగని కార్యంబుగలదె''
అని నీతివాక్యంబులతనికిఁ జెప్పి 170
పంక్తికంధరుఁజూచి పదపడి యనియె
''కడచినకార్యంబుఁ గలవెతలపోయ
బుద్ధిచెప్పితిగాని భువనైకవీర !
యిదెకొనిపోయెద నినకులోత్తములఁ
బరగంగ నాయట్టి బంధుఁడుకలుగఁ
దలఁకనేటికి నీవు దశకంధరుండ !
యేమరకుండుమీ'' యనిసాగిపోయె.
అంతలో నీవార్తలంతయుఁ దెలిసి
యావిభీషణుపత్నియైన యాసరమ
పరఁగఁగ నొయ్యనఁ బన్నరులచేతఁ
బొలుపొంద నీవార్త పుత్తెరనచట
విని విభీషణుఁడతివిస్మయంబునను
దనమదిలోన నెంతయు వెగడొంది
యతిసంభ్రమంబున నర్కజుఁజూచి

—:విభీషణుఁడు సుగ్రీవునకు మైరావణుని మాయలఁ దెలిపి హెచ్చరించుట :—

''వినవయ్య సుగ్రీవ! వీరపుంగవుడ!
యిదిరొక్క యుత్పాత మిప్పుడుపుట్టె

మహిరావణుండను మనుజాశనుండు
దశకంఠుపనుపున ధరణీశ్వరులను
మునుకొని పాతాళమునఁ గొనిపోవ
నాతఁడు పనిబూని నట్లేఁగినాఁడు
వానిఁగానఁగరాదు వనజాసనకైన
మాయల మతముల మంత్రయంత్రముల
నధికుఁడాతని గెల్వ హరిహరాదులకుఁ
దరముగాదటుగాన ధరణీశ్వరులను
గావఁగలేనయ్య కపికులోత్తముఁడ!
చెలువొంద వనచరసేనలనెల్ల
వెలయంగ దగ్గఱ [1]విడియంగఁజేసి
యరుగుము నీవింక నన్నిదిక్కులకు"

—:సుగ్రీవుడు హనుమదాదులఁబిలిచి
మైరావణునిగుఱించి చెప్పుట:—

అనవుండు సుగ్రీవుఁడతిసంభ్రమమున
హనుమంతు మొదలుగా నందఱంబిలిచి
"యీవార్త వింటిరె! యిందఱు మీరు
కరమర్థి రాజులఁగావంగవలయు"
అనవుండు కపివీరులవుగాక యనుచుఁ
బోయి యనిలజుని బుద్ధినూహింప
[2]నంజనాసుతుఁడంత నటకేఁగుదెంచి

---

[1] విడుపుమని చెప్పి. [2] చెలువొంద వానరసేనల నెల్ల.

—:హనుమంతుఁడు వాలంపుకోటనేర్పఱచి
రామలక్ష్మణులఁ గాచుట:—

కోమరొప్ప వాలంబుఁ గోటగాఁదీర్చి
పాతాళమునఁగొంత ప్రబలంబుగాఁగ
మింటికినెగయించి మిన్ను ముట్టించి
వజ్రపంజరముగావడిఁ జుట్టుముట్టఁ
(జెలువొంద వానరసేనలప్పుడును)
నత్యంత శూరులై యందుండిరంత.

—:మైరావణుడు తన పత్నితో రామలక్ష్మణులఁ
గాళికి బలియిత్తునని పల్కుట:—

మరిసంభ్రమంబున మహిరావణుండు
దశకంఠుపనిబూని తనపురి కేఁగి
తననివాసముఁజొచ్చి తనపత్నిఁబిలిచి
పౌలస్త్యపగతుల భానువంశజులఁ
బరఁగంగఁగొనివచ్చి భద్రకాళికిని
బలియిత్తునేఁడు నాపంతంబు మెఱయఁ
గొమరొప్ప నీవింట గృహదేవతలను
నర్చింపు మనవుఁడు నతిభీతిఁబొంది
మాతంగి చలియించి మహిరావణేశుఁ
గనుఁగొని పలికె [1] గద్గదకంఠి యవుడు

—:మాతంగి మైరావణునకు హితమును జెప్పుట:—

ఇదిమేమి రావణ! యీవిచారంబు

---

[1] నాగకంఠియగుచు.

చింతింపఁ దగునయ్య చల్ల బోనేఁడు
పనిలేని పనినీకుఁ బగ యేటికయ్య
ఒరుఁబగ నీమీఁద నూహించుకొనుట
బుద్ధియె రాజ్యంబుఁ బోనాడుకొనుట
నీతివిరోధంబు నిఖిలంబులోనఁ
జెప్పెద వినవయ్య శ్రీరాఘవుండు
పరఁగ రావణుఁ [1] బాధఁబడలేక వేగ
[2] మురహరితో సురల్ మొఱఁబెట్టుకొన్న
కారణవశమునఁ గౌసల్య [3] యందుఁ
బుట్టినాదనుజులఁ బోకార్చుకొఱకు
నటుగాన నరుఁడుగాఁడతఁడు శ్రీవరుఁడు,
పిన్నప్రాయమునాఁడు పెర్మిఁగౌశికుఁడు
యాగసంరక్షకై యర్థించుటయును
[4] ననుజులక్ష్మణునితో నటఁగూడి వేడ్కఁ
దనతండ్రి పనుపునఁదగ మునీశ్వరుని
పనివూని యటుబోయి పంతంబు మెఱయఁ
బరఁగ సుబాహుని భస్మంబుచేసి
తాటకిఁ దెగటార్చి తడయ [5] క వేగ
మారీచుఁ [6] బోద్రోలి మహిమ చెన్నొంద
యసఁగంగ మునివరు యాగంబుఁగాచె
[7] సకలదనుజులనుఁ జావంగఁగొట్టు
దివ్యబాణంబులఁ దెఱఁగొప్పవడసి
వలనొప్ప నామునివరునితోఁగూడి

---

[1] జేతిబాధలకుగాక. [2] ముదమున త్రిదశులు. [3] వలన. [4] లక్ష్మణసహితుఁడై రాజల్లు వేడ్క. [5] కాక్షణమె. [6] పొదలి. [7] సకలదనుజుల ద్రుంపజాలినయట్టి.

చనుచు గౌతమపత్ని శాపంబు మాన్పి
జనకునియింటికి సరగునఁబోయి
త్రిపురసంహరువిల్లుఁ దెగువమై విఱచి
వైదేహిఁజేకొని వచ్చియుద్ధతిని
పరశురాముని బాహుబలము నిర్జించి
వచ్చియయోధ్యలో వసియించినాఁడు,
తొలి[1]మత్స్యరూపుఁడై తోయధిఁజొచ్చి
వేదచోరకుఁబట్టి విడలించినాఁడు,
అమృతంబు కొఱకునై యసురులు సురలు
(మందరాద్రినిఁగొని మథియింపనపుడు)
అంబుధి వెఱువంగ [2]నద్రిక్రుంగిననుఁ
కూర్మావతారుఁడై కోలఁదెన్నరాని
[3]మందరగ మోసిన మధుసూదనుఁడు,
జగములన్నియుఁ బట్టి చాపగాఁజుట్టి
కొనిపోయి పాతాళగుహఁజొచ్చినట్టి
దనుజుని వరహావతారుఁడై త్రుంచి
భూమిఁదెచ్చినయట్టి పురుషోత్తముండు,
కోపించి కంబానఁగొమరొప్ప వెడల
నరసింహుఁడై వానినఖములఁజీరి
ప్రహ్లాదుఁగాచిన పరమాత్ముఁడితఁడు,
వామనుండై పూని వసుమతిఁగొనుచుఁ
బాతాళమునబలిఁ బడఁద్రోచినాఁడు,
జన్నిగట్టులరాజు జమదగ్నియందు

---

[1] మతస్వయతి. [2] అవని. [3] మహియెల్ల. [4] విప్రులకై పూనిజమదగ్ని.........,
[5] ఆచ్చెటి.

రాముఁడై జనియించి రాజులనెల్లఁ
బట్టిచెండాడిన భక్తవత్సలుఁడు,
త్రిదశులభయమెల్లఁ దీర్చుటకొఱకు
రాముఁడై జనియించె రఘువంశమునను.
ఇట్టిరాముని దేవి నెఱుఁగక తెచ్చి
ముదమునఁ ద్రిదశారి ముఱియుచున్నాఁడు
ముట్టిన మాత్రాన మునిఁగించునతనిఁ
[1]బోరునకీడ్చుట పొసఁగునే నీకు
వారలఁదెసఁబోకు వలదు రావణుఁడ!
యీరాజ్యభోగంబు లిట్టిసంపదల
నీధరనేలుచు నిట్టిసౌభాగ్య
మనుభవించుట లెస్స యవనీతిమాను
నీతండ్రిపగఁగాదు నీపగఁగాదు
తలపోయనిదియును ధర్మంబుఁగాదు."
[2]అనియిట్లు బలుకంగ నాసతి యవుడు

—:మాతంగిమాటలకు మైరావణుఁడు బదులు చెప్పుట:—

(మైరావణుఁడనియె మాతంగిఁజూచి)
"నీవు చెప్పినబుద్ధి నేవిటినేని
పరలోకదూరంబు భావించిచూడ
నాదశకంధరుఁడాపదఁ బొంది
యక్కఱపడిపంప నాపనిఁబూని
మానిన జగములో మగువరో! నగరె
ఘంటైనఁజనవారి కెడలినచోట

[1]వాడింట్లబుట్టగా నెవడు చిత్తమే నీకు. [2]అనుచు యా సతికి మైరావణుండనెను.

బ్రహ్మరుద్రాదులపైనైనఁబూని
పగనిర్వహింపుట పంతంబుగాక
యింతి ! నీమాటకు నేమానియుంట
మానుగా జగములో మగపాడిగాదు
వెలయంగవీరుఁడో వీరభద్రుండో
యేలచింతించెదు వీమానవులకు
నటుఁబోయి తెచ్చెద''నని వీడుకొలిపి

—:మైరావణుఁడు తన యిద్దఱు మంత్రులతో
రామలక్ష్మణులనుఁ దెచ్చుటకు బయలుదేరుట:—

తనమంత్రులగువారిఁ దనరనిద్దఱిని
ఘటికసూదిముఖులఁ గర మొప్పఁజూచి
తెలిఁగొప్పరాజులఁ దెత్తుముగాన
నాయత్తపడుడని యటువీడుకొలిపి
చౌషష్టివిద్యలఁజతురుండుగాన
నాయత్తపడఁజూచె నపుడు రావణుఁడు
కలనిగారులబొంది కప్పురోయ్యయును
గాలిచీరయు నీలికాశయునమర
వలనొప్పభూతియు వాయుబంధనముఁ
గనుగట్టు భూకట్టు కాపువిభూతి
యుద్వేషణంబును నుత్కర్షణంబు
మోహనభస్మంబు మొదలైనయట్టి
మందులువసియించి మానుగావెట్టి
మంత్రిసమేతుఁడై మైరావణుండు
లంకకు పాతాళలంకకు నొక్క

వనజనాళములోడ వాటమైయున్న
యామార్గమున నాతఁడతివేగఁగదలి
వచ్చియానాళంబు వాకిటన్నిలిచి
నెలకొని యొకతరుసీడఁగూర్చుండి
చెలువొంద నరసేనలన్నియుఁ జూచి
సొంపార ఘటికునిఁజూచి యిట్లనియె.

—: ఘటికుని రామలక్ష్మణులవృత్తాంతమరసి రమ్మని
మైరావణుఁడు పంపుట :—

" తరుచరసేనలోఁ దడయక చొచ్చి
సన్నిధానముఁజూచి సర్వంబునరసి
యొనరంగ రాజులు నున్నచో టెఱిఁగి
వేవేఁగరమ్మని వీడుకొల్పినను
గొమరొప్పఁబనిబూని ఘటికుండుఁబోయి
కొమరొప్ప నాసేనఁ దిరిగిరాఁజూచి
యంజనీసుతువాల మాకృతిఁజూచి
కరమొప్పవాలంబుఁ గదలించిచూచి
యలవిగానక మెగసి యాకాశమునకు
నటుఁజనరాకున్ననతఁడేఁగుదెంచి
యవివిన్నపముసేయ నతనితోననియె.
" వలనొప్ప హనుమంతు వాలంపుకోట
నొప్పఁగా దృఢశాలి యొప్పారఁజూచి
చంద్రసూర్యులకును సాధింపరాదు
యతిశయమైనట్టి యావాలమహిమ
నేమనిచెప్పుదు నెన్నఁడుఁజూచి

ఎఱుఁగము రావణ! ఈభువియందుఁ
జెలఁగి వానరవీర సేనల కెల్లఁ
దనవాలమల్లార్చి తగఁగోటసేసి
భూమికి మింటికిఁ బోరామిఁజేసి
హనుమంతుఁడెంతయు నలవాయుదేవుఁ
గరణి విజృంభించి కాచుచున్నాఁడు.
అటుగాన ఛేదింప నజానకునైన
కోలఁదిగాదన" వాఁడు కోపించిచూచి,

—: మైరావణుఁడు ఘటికునికి రోషము పుట్టునట్లు
నొవ్వనాడుట :—

పాలుపొందఁబగవానిఁ బొగడెడువాఁడు
యేపాటిశూరుఁడౌనిల మీఁదనతనిఁ
గరమర్థినాముఁడు ఘనముగాఁజేసి
పగవానిపొగడెడు పఁడవుగాన
మగపాటి పోకార్చి మానంబుఁదూలి
భీతిల్లి వెసఁ జెడిప్రేలముగాక
యిట్టిమాటలు శూరులేల పల్కుదురు
సూరులకిట్లేల చొప్పడునయ్య
కోమరొప్ప మాప్రాపుఁ గోరినవెనుక
పందమాటలు మగపాటియేనీకు"
అనియిట్లు ఘటికుని నాడుటఁజూచి
సూదిముఖుండంత శూరుఁడైపలికె,
"వలదుమైరావణ! వనచరసేన
యేఁగతి నున్నదోయిట్లాడనేల

ఘటికుని నూరక కారింపనేల
వలనొప్పనేఁ బోయివచ్చెదఁజూచి"
అనవుఁడు రావణుండత్యుగ్రగతిని
ముదమొప్పఁగా సూదిముఖు దెసఁజూచి
"వానరసేనెంత వాయుజుండెంత
అదియంతనూరకె యడలుచున్నారు
మదిలోన వెలుఁగని మంగలముఁజూచి
పెనుపొందశునకింబు బెదరినయట్లు
ఘటికునిమాటకుఁ గలఁగెదవీవు"

—: సూదిముఖుని డంభోక్తులు :—

[1]అనగసూదిముఖుఁ డత్యంతగర్వమున
బలువడిదర్పించి బాహాప్పళించి
"వినవయ్య రావణ! వీరపుంగవుడ!
నలినొప్ప నెఱుఁగవా నా బాహుబలము
దివిజులనందఱఁ దెగటార్చినాఁడ
నమరలోకంబెల్ల నల్లాడఁజేసి
యమ రేంద్రునరకాల [2]నణఁచినవాఁడ
నొనరనంబుధులెల్ల నొకచేతఁజల్లి
మత్స్యకూర్మంబుల మాల్లాడినాఁడ
కుధరంబులేడును గుదగ్రుచ్చి మేన
వనమాలపేరుగావడిఁ బేర్చిదాల్చి
యానందలీలల నాడెదువాఁడ
గానని [3]నిప్పుడు మాఱుగలదెనాశక్తిఁ

అనవుండు సూది ముఖుండతి గర్వమునను. [2]నాడిన. [3]యప్పుడు.

బరికించిచూడుము పవనజువలన
నాభయంబునులేక యతనివాలంబు
నవలీలగాఁగ నేనదరంటఁ బొడిచి
రయమునఁజెండాడి రాజులఁదెత్తుఁ
గాదేని మరి నేలఁ గన్నంబువెట్టి
యెఱుఁగకుండఁగఁజొచ్చి యిన కులోత్తముల
నెఱయంగఁ గొనివచ్చి నిన్ను మెప్పింతు"
అనిభీకరములాడి యతఁడంతఁగదలె.

—: నూదిముఖుఁడు వాలంపుకోటదరిఁజేరుట :—

కోమరొప్పవాలంపు కోటకుఁజేరి
యతిభయంకరమైన యాకోటఁజూచి
దాఁటిపోరాదని తనలోనవగచి
బయలుఁబొడిచినను బాహ్యమానుచు 280
నేలఁగన్నముఁబెట్టి నెఱివిచారించి
యరువదియోజనాలటఁ గ్రిందఁద్రవ్వి
పొలుపొందముక్కునఁ బొడిచెనాక్షణమె.

—: నూదిముఖుఁడు తన ముక్కును బోగొట్టుకొని మైరావణునితో మొఱవెట్టుకొనుట :—

పటుకున వాలంబు పొటుకునఁదాఁక
ముఱ్కువిరిగినవాఁడు మొఱవెట్టుకొనుచు
సురసురస్రుక్కుచు సోంపెల్లఁబొలిసి
నెత్తురుగారంగ నేలవ్రాలుచునుఁ
బొలుపొందనానరభోజకు నెదుర

నిలిచిన నాతండు నివ్వెరగంది
చూచిమైరావణు నూదిముఖుతోడ
యిదియేమిచిత్రమో యిట్టికార్యంబుఁ
జెప్పు[1] మెట్లన్ననుఁ జేరియంతయును
సొంపారవలికె నానూదిముఖుండు
"నెఱిఘటికునిమాట నిక్కంబు దేవ!
కోటదగ్గఱపోయి కోమరొప్పఁజూచి
[2]వడినెక్కఁబోయిన వజ్ర పంజరము
(నంబరమునదాఁట నలవిగాకున్నఁ)
(గరమర్థితోనేలఁ గన్నంబువెట్టి)
(వరసతోడుత నఱువది యోజనములు)
త్రవ్వియాక్రిందట దర్పంబుమెఱసి 290
ముక్కునఁబొడిచిన ముదమొప్పవాయు
పుత్రువాలము తాకి పోయెనాముక్కు."
అనవిని రావణుండతివిస్మయమున
ఘూర్ణిల్లుముఖమునఁ గోపంబులెసఁగఁ
జింతించి చెక్కటఁ జెయిఁజేర్చివాఁడు,

—: మైరావణుఁడుపాయాంతరములనాలోచించుట :—

ఏయుపాయంబుల నినకులోత్తములఁ
గొనిపోదునని మరికొంతచింతించి;
ఇదియేలఁగైకొంటిఁ నీదశకంఠుఁ
బనియేలఁగైకొంటిఁ బవననందనుని
నేగతినణఁగింతు నేమిసేయుదును"

---

[1] యేర్పడునన్న. [2] వడినెక్కనలవిగాదావజ్రపంజరము.

అనియిట్లు చింతించి యసురవల్లభుఁడు
తనమదిలోపలఁ దల్చె నొకమాయ.

—: మైరావణుఁడు విభీషణుని యాకారంబునుదాల్చి కోటవద్ద కుఁజనుట :—

ఆరయ వారలఁబంపి యావిభీషణుని
యాకారమెంతయు నలవడఁదాల్చి
[1]యందఱభేదింతు నపలీలగానుఁ
[2]దక్కినదార్లు సాధ్యంబుగాదిపుడు
అనిబుద్ధిలోపల నటసంతసిల్లి
కపటవేషంబునఁ గరువలిసుతునిఁ
జేరంగఁజనుదెంచి చెలిమి[3]యొనర్చి
యత్యంతనియతితో ననెనొక్కమాట.

—: మైరావణుఁడు హనుమంతుని మోసగించుట :—

"రావయ్యపవనజ! రమ్యచారిత్ర!
అలరావణునిచేత నవమానమంది
లంకవెల్వడి వచ్చిరాఘువేశ్వరుని
శరణువేడిన వనచరులెల్లఁగూడి
యితనిఁగావఁగ నేరదితడురాక్షసుఁడు
వలదన్న, నావేళ వాయుతనూజ!
అభయమిప్పించిన యాత్మబంధుఁడవు
ఉపకారమునకుఁ బ్రత్యుపకారమేది
సేయుంగఁదలఁచిన సృష్టిలోపలను

1 భేదపుట్టింతు వొంద్వకటసేన. 2 తక్కినదానగానసాధ్యంబు.... 3 వెనరించి.

భాగ్యవంతుండని పలుకు[1]టఁజేత
నొనరంగఁజేసిన యుపకారమునకు
నెలమిఁబ్రత్యుపకారమేఁజేయఁగంటిఁ
దనరనేఁటుగాన ధన్యుండనైతి
వెలయంగనామాట [2]వినవయ్యనీవు
ఒనరంగనెగ్గుగా నూహింపవలదు
[3]నీమెడబొంకను నిజమైనమాట,
ఎడరైనకార్యంబు నెఱిఁగింపకున్న
బంధుఁడు[4]వాఁడౌనే పగవాఁడుగాని
యీమహాకార్యంబు నెఱిఁగింపరాదు
కానఁజెప్పెద నొక్కకార్యంబు వినుము
నిన్నుఁ బిలుపించి నాడిన కులోత్తముఁడు
యేమికార్యమునకో యెఱుఁగముకాని
రామసౌమిత్రులు రాజులుగాన
నవుగాములెఱుఁగక యాడుచుండుదురు
నిర్మలజ్ఞానివి నీయట్టివాఁడ
[5]డగున కొండెములాడ ధర్మాత్మ నిన్ను
అనియిట్లునీయెడ నాడిన మాట
విందురు యవుగామి వివరంబులేక
కానరాజులకును గలదె ధర్మంబు
తుదనీవొకఘనుఁడ తోఁగఁజాలు
నేఁబోయియాపని యిట్లుగాదనుచు
భానువంశజులకుఁ బరగంగఁజెప్పి

---

[1]దురుగాన. [2]వినవలశేని. [3]నియ్యెడబొంగకనిజమునుగల్ల. [4]గాండతండు.
[5]తనరకొండెమునకుధర్మరాజుండు.

మెనసినిర్కప్పిరంచి మేలుఁగైకొందు."
అనవుఁడా హనుమంతుఁడాశ్చర్యమంది

—: హనుమంతుఁడు మైరావణుని వార్తలనువిని చింతించుట :—

యిదియేమిరాజులి [1]ల్లేలపంపుదురు
తలఁప నీకార్యంబుఁ దగవిభీషణుఁడు
నాకేలయెఱుఁగించు నరనాథవరులు
యేమిచింతించిరో యెల్లెఱుఁగవచ్చు
[2]కానిమాటలుఁజెప్పఁ గారణంబేమి."
అనియిట్లుచింతించి యాత్మలోపలనుఁ
బవనతనూజుండు భయమునునొంది
తలవాలమప్పుడు తగనుజ్జగించి
కొనివచ్చియొకకొల్వు కూటంబుఁజొచ్చి
మదిలోన బెగడుచు మారుతాత్మజుఁడు
పరఁగంగ నాతపఃఫలమునెట్టిదియో
కాకరాజులకు నేగతిపుట్టగలదొ
వినరానిమాటలు [3]వినివిస్మయమున
నూరకేపోరాదు యుర్విలోపలను
నీయభియోగంబు యేలసిద్ధించ"
అనియిట్లుమదిలోన నతిభీతిఁబొంది
తలపోయుచుండె నాతరుచరేశ్వరుఁడు

—: మైరావణుఁడు మాయాబలముచే దాశరథుల నపహరించుట :—

అంతమైరావణుండానందమొంది

---

[1] లైల్లపని........దురు. [2] (యనియెని తనికినాకిరంబు......చెప్పకారణంబేమి)
[3] యాలవినివిస్మయొరుగ.

తనపని సిద్ధించెఁదడ వేటికనుచుఁ
గడఁగిరాజులుయున్న కడ కేఁగుదెంచి
యాపథయుక్తుఁడై యల్లంతనున్న
సౌమిత్రిఁబొడగాంచి చతురుఁడై యపుడు
దవ్వులనిలుచుండి తనమాయ మెఱసి
దృష్టిబంధనములఁ దెఱఁగొప్పఁగట్టి
తనబంధనంబునఁదానుబంధనముఁ
గదలకుండగఁగట్టి కాకుస్థకులుల
మదినొక్కవాకట్టు మంత్రయంత్రముల
ప్రాణబంధంబునఁ బరగనిద్దఱనుఁ
దరలకుంటఁగఁగట్టి తదనంతరంబు
నరయంగఁదనచేతికనువుగాఁ జేసి
మఱియునచ్చోటన మంత్రణముచేసి
కరమర్థిసేనలో గలభఁబుట్టించి
యెనయంగరాజుల నెత్తుకఁబోయి
వనజనాళముఁజొచ్చి వలనొప్పనిలిచి
జలచరసుతుతోడ జయమనిచెప్పి
చలమునజలనిధి సాధించిపోయి
కడఁగిలంకాపురిఁ గరమర్థిఁజొచ్చి
మహినొప్పనొకయుక్కు మందసంబుననుఁ
జక్కగారాజుల జతనంబుఁజేసి
కొమరొప్పఁబాతాళగుహలోనుదాఁచి
తననివాసముఁజొచ్చి తద్దయునుండె.
"సేననునడించి చింతింపకట్లు
హనుమంతుఁడెటుఁబోయె ననివిచారించి
యలరదిక్కులనెల్ల యార్పులివియేమి

యీ మొనలిదియేమి యీమూఁకలేమి ''
అనుచుసుగ్రీవుండు నాశ్చర్యమందె.
అనయంబు పవనుజుండా రవంబులను
వినిమనంబున మహావిస్మయంబంది

—: హనుమంతుఁడు రాజులఁగానక చింతించుట ;
సుగ్రీవుఁడు హనుమంతుని మందలించుట :—

'' కపటరక్కసుండేమి కార్యంబుచేసె
నేనేలఁదోలఁగితి నేగతిమాలి ''
అనిభయంబుననొంది యాందోళపడుచు
మెల్లననే తేర; మిహిరనందనుఁడు
హనుమంతుఁబొడఁగని యతివేగవచ్చి
'' తగునయ్య! యిదియేమి తరుచరనాథ!
యెందుఁబోయితివిటు నిదినీకుఁదగునె
కటకటా! ధర్మమే! కరువలితనయ!
బుద్ధినిమఱసించి భూవల్లభులనుఁ
గొనిపోయనో గాక కుటిలదానవుఁడు
వెలయనీపాటెల్ల వ్యర్థంబుగాదె
రావయ్యపోదము రాజులకడకు.''
అనుచుసుగ్రీవుండు నంజనీసుతుఁడు
మాటలాడుచు రాజమార్గంబుఁజేరి
పొలుపొందరాజుల పోకడఁజూచి
రవిసుతుడెంతయు రభసంబుతోడ
వాకెత్తియేడ్వంగ వాయునందనుఁడు

—:హనుమంతుఁడు కోపముచే విభీషణునిపై నాగ్రహపడుట :—

కోపంబు వగవును గోరి[1] పెంపొంద
నావిభీషణుఁబట్టి యదరంట వేసి
[2]వాలంబు మెడఁగట్టి వసుమతిమీఁద
నడఁచి[3]చంపెదననుచు నాగ్రహం[4]బొంద

—: సుగ్రీవుఁడు హనుమంతుని శాంతింపఁ జేయుట :—

వాలి[5]యనుజుఁడంత వడినందుఁ జొచ్చి
యందఱు వెఱఁగంద హనుమంతుఁ జూచి
యనిలతనూభవ! [6]ఆగ్రహంబునను
‘నీనిఁజంపఁగఁ బూనని తఁడేమి చేసెఁ’
బెనుపొందనీవర్థిఁ బెంచినచెట్టు
విఱిచివేయఁగ నీకు విహితమే చెపుమ
తనర నీవెఱుఁగని ధర్మంబుగలదె
[7]అవనిలో నీకిది యపకీర్తిగాదె
[8]తప్పనుఁదెలియకఁ దగునె యిటుసేయ”
అనహనుమంతుఁడు [9]యర్కజుఁజూచి

—: హనుమంతుఁడు విభీషణునిఁ బలుతెఱంగుల నిందించుట :—

“ లంకవెల్వడివచ్చి రాఘవేశ్వరుని
(శరణువేడుచు వీఁడు సైన్యంబుఁగూడె)
వీని నమ్మఁగరాదు విడువుమీమాట ;
దనరంగ[10]నేఁడిట్లుదార్కొనవచ్చె

---

[1]పెనంగొనంగ. [2]వాలమున. [3]చెప్పద. [4]బునను, [5]తనూజుండు. [6]ఆగ్రహమాను. యిలలోననిరెడ్డి. [8]తప్పళాయనియాజ్ఞ. [9]అంగదు. [10]నెటిదిదార్కొనవచ్చు.

నాఁడునువీనికై నరనాథువరులఁ
బలుమాఱు వేఁడిన బలమెల్ల నాకు
నన్నియుఁదలకూడె నపకారమునకు
[1]దోషకారియుఁగొన్ని దుర్భాషలాడి
మిథ్యాపవాదంబు మేదినీశ్వరుల
[2]తలఁడడవుచుఁగొన్ని తగనాకుఁజెప్పి
బంధుకృత్యంబున భయముఁబుట్టించి
యుండకపొమ్మని యుక్తులుఁజెప్పి
కోమరొప్ప వాలంబు కోట[3]దింపించి
[4]నేఁదొలఁగఁగఁజూచి నీతికిఁబాసి
పగవారిఁగూడిన పాపకర్ముండు
రాణివాసద్రోహి రావణానుజుఁడు
కానఁజంపెద వీనిఁగరుణఁజేవిడిచి."

—:సుగ్రీవుఁడు విభీషణుని న్యాయవర్తనమును దెలియఁజెప్పుట:—

అనిన సుగ్రీవుండు హనుమంతుతోడఁ
"దనబ్రదుకుకొఱకుఁ దనవారిఁ బాసి
[5]సరగున రాజుల శరణనిచొచ్చి
మర్మములెఱిఁగించి మహియెల్ల నెఱుఁగఁ
[6]గూర్మిమనజయముఁ గోరెదువాఁడు
తలఁచు నేద్రోహంబుఁ దలపోసిచూడ
[7]యెఱిఁగియుఁజేసిన నిందేలయుండు
నటుగాన వృత్తాంత మడిగెదనతని"
ననుచు దగ్గఅవచ్చి యావిభీషణుని

అపకారమరికొన్ని దుర్భాషలాడి. [2]తలదవిడోక. దిపించి. [4]నెనుతొలంగగ.
[5]చెలువొంద. [6]గొమరొప్ప. [7]యెరుగక.

గనుఁగొని పలికె నాకపికులోత్తముఁడు

—: సుగ్రీవుడు విభీషణునివలన మైరావణుని మాయల నెఱుంగుట :—

"యెసఁగ రాక్షసమాయ నెఱుఁగుదువీవు
మారుతియాడిన మాటలన్నియును
వింటివే పౌలస్త్య! వివరంబుగాను
నిట్టికార్యముమఱి యెవ్వఁడుసేయు"
ననినవిభీషణుండపుడిట్లులనియె,
"ఆపరంజ్యోతియే యైన రాఘవుని
పాదసేవకుఁడనై [1]బ్రదుకుటకొఱకు
[2]అరయనన్నుఁగూడ నటువీడివచ్చి
[3]సరగున రఘురాము శరణంబుఁజొచ్చి
యీపాపములుసేయ నిదినాకువశమె
యిందెయుండెదగాని యెందుఁబోయెదను
నిట్టికష్టపుచేత లేలచేసెదను
దొల్లి మైరావణుతోఁ జిన్ననాఁడు
కూడియుండఁగ మహాకుహకబుద్ధులను
నరయఁగానేర్చె [4]వాఁడతియుక్తిశాలి
మాయవాఁడటుగాన మైరావణుండు
నారూపుఁగైకొని నమ్మించిచొచ్చి
యిట్లుసేయఁగ నాకునిన్నియువచ్చెఁ
బటుశక్తి రాజేంద్ర! పరఁగమాయావి
కొనిచనియనొ కాక కొసరమిలేక

---

[1] బ్రతికెడికొఱకు. [2] అరయున్ని నిహపరసాధనంబనుచు. [3] చేకొని. వాడు లెసంతశాలి.

తనపాలిదైవంబుఁ దనపాలిగురువుఁ
దనపాలిటిస్వామిఁ దప్పనాడినను
దలవెక్కు వ్రక్కలౌఁ [1]దరలు ప్రాణములు"
అనవుండు హనుమంతుఁడతనిమాటలకు
వినివిస్మయంబంది వివశుఁడై తెలిసి

—: హనుమంతుఁడు విభీషణుని మాటలనువిని వాపోవుట :—

అతిదుఃఖమును బొంది "హా"యని యేడ్చి
"యక్కట! రఘురామ! అవనీశతిలక!
పాపసంహారకా! పరమాత్మరామ!
వరబాణనిధిరామ! వనజాప్తరామ!
నీకిటు దుర్దశ నేఁడేల వచ్చెఁ
బరఁగఁబండ్రెండేండ్ల బాలప్రాయమునఁ
గౌశికుయాగంబుఁ గరమర్థిఁగాఁచి
తాటకినొకకోల ధరయెల్ల నెఱుఁగ
నేసిన రఘురామ! ఇనవంశతిలక!
తెఱఁగొప్పఁదపసిచే దీవనల్ పొంది
జనకుని యింటికిఁ జతురుఁడై పోయి
జనపతులందఱు జయజయయనఁగ
హరువిల్లు విఱిచిన హారామరామ!
వైదేహిఁ బెండ్లాడి వడినీవురాఁగఁ
బరశురాముఁడువచ్చి పవనవేగమున 390
[2]నడ్డగించినవేగ నతనిబాగణఁచి
యారూఢమైనట్టి యయోధ్యఁజొచ్చి

తొలఁగు. [2]అడ్డంబువచ్చిన అతనిమదముదీర్చి

పిన్నమ్మ యైకేయి ప్రియము లేకున్నఁ
దల్లి దండ్రులయాజ్ఞఁ దలమోచుకొనుచు,
నడవులకరగుచు [1]నఖిలమునులకు
నభయంబులిచ్చిన హారాఘవేంద్ర!
ఖరదూషణాదుల ఖండించినట్టి
ఓరాఘవేశ్వర! ఓరామచంద్ర!
నిర్మలసుజ్ఞాన! నిగమస్వరూప!
అరయంగఁదిమిరంబులణఁచినయట్టి
[2]రవికియునహితమేర్పడిన చందమున
రాక్షసాంతకుఁడౌర! రణబలోద్ధామ!
పరమాత్మ! నీకునీపాటువాటిల్లె
నేమని వగతు నేనేమి సేయుదును
నని పెక్కుభంగుల నావాయునుతుఁడు
తలపోసి తలపోసి తద్దయువగచి
పోనాడితినె రామభూవర! నిన్ను
నెల్లరాణువతోడ నేర్పడనిలిచి
కరమర్థిఁ బోరాడఁ గలఁడెయొండొకఁడు
నవనిజతోడ మాటాడినయట్టి
మాటలబీరంబు మడిసె నన్నియునుఁ
గొమరొప్ప రావణుకోర్కె సిద్ధించె"

—: అంగదాదులు హనుమంతునకు ధైర్యముఁ జెప్పట :—

ననియని పలుమాఱు నలయుచుండఁగను
నంగదాదులు వచ్చి యనిలజునెత్తి

---

1 అఖిలమునివరుల. [2]రవికి హితుంబు మార్పడినచందమున. [3]దుదిశ.

యేల వగతువయ్య యితరునిభంగి
వగచుటకార్యమే వాయుతనూజ!
నీవిట్లు వగచిన నిందెవ్వరైనఁ
దలపోసి చూచిన దక్షులున్నారె
నీవింతపగతువే నిజశక్తి మెఱసి
రామచంద్రులఁ జూడ రణభూమియందు
నీవె కార్యంబులు నిలువఁబెట్టితివి
పరఁగ వానరసేనప్రాణమెత్తితివి
తరుచరసేనకుఁ ద్రాతవునీవు
యీలంక మార్గంబు లీవెఱుంగుదువు
పాలుపొందరాజులపోకడ వినినఁ
బలుదెఱంగుల సేనభగ్నమైపోవు
భానుండు లేని భూపట్టంబుకరణిఁ
జంద్రోదయము లేని శార్వరిభంగిఁ
బతిలేనిసతిభంగి; పార్థివరహిత
మైననుఁ గార్యంబులట్లుండగాను
జెలఁగివారధి దాఁటిసీత నమ్మించి
తెఱఁగొప్ప సేనలఁ దెచ్చి చేర్పించి
మాయల మాటల మరికోలుపోయి
తావ్యర్థమైపోయెఁదరుచరేశ్వరుఁడు
అనినిన్నుఁబలుకుదురఖిలదేశములఁ
బోరిబోరిజానకి పాలియనంతంత ”
అనిప్రియమొనరింప నావాయుసుతుఁడుఁ
దెలిసియంతటలేచి ధీరుఁడై నిలిచి
“ నాకుమోసము[1] లేదె ననుమోసపుచ్చి

[1] గలదె.

యుండక పోమ్మని యుక్తులఁజెప్పి
క్రూరుఁడై రాజులఁ గొనిపోయినాఁడు
నేవానిఁజంపెద నిజశక్తి మెఱసి
కొండలలోడాగి గుహలఁజొచ్చినను
సమరఁబాతాళంబు నందుకేఁగినను
నరయ నాకాశంబు నకునైనఁబోయి
మఱియుబ్రహ్మాదుల మఱుగుఁజొచ్చిననుఁ
ప్రాభవంబున వానిఁబట్టి ఖండింతుఁ
గాదేనిజగములఁ గరములఁబట్టి
ధీరతనొకచీర తెరనెత్తినట్లు
శకలింతుఁ ద్రిదశులు భీతిల్లి వణఁక
నక్షత్రములు ద్రుంగ నగములుఁ గ్రుంగఁ
బెడచేత మిన్నొక్క పెట్టునఁజఱతుఁ
జెలఁగి బ్రహ్మాండముల్ చెల్లఁబోరాడి
తెత్తు రాజులనెన్ని తెఱఁగులనైన
మఱినాకసాధ్యంబు మహిలోనఁగలదె"
అనితనమదిలోన నాటోపముననుఁ
బవనతనూజుఁడు బాహప్పళించి
"కఱకురాక్షస మాయకానంగరాదు
[1]యాపురికినిద్రోవ యదియెందుఁబోవు
నరయవిభీషణ! నీవెఱుంగుదువు
పౌలస్త్య! చెప్పుమాపరఁగంగనాకు"
ననిగారవంబున[2]నంజనాసుతుఁడు
[3]అడుగ విభీషణుఁడాతనిఁజూచి

---

[1]ఆపురమునకుత్రోవ. [2]నతనిగారవించి. [3]అడిగిన.

—:విభీష ఁడు హనుమంతునకుఁ బాతాళలంకకుఁబోవు మార్గమును జెప్పుట :—

“కొమరొప్పనల్ల దే కొలనులోపలను
నలువొంద[1] లేతవనజములు రెండు
నలువొప్పనున్న నానాళంబుఁజొచ్చి
పోవయ్యలంకకు భువనైకవీర !”
అనవుండు హనుమంతుఁ డానాళవీథిఁ
జనఁజొచ్చెనటఁ బోయిచనిచని యెదురఁ
గనియెనుగ్రాకారు ఘనబాహుబలుని
వాఁడంతఘుర్జించె వారథుల్ కలఁగ
నతిభయంకరముగా నట్టహాసంబుఁ
జేసినమారుతి చెద అకపోవ

—: మత్స్యవల్లభమరుత్సుతుల యుద్ధము :—

“ఎందుఁబోయెదవోరి! యింకనాయెదుటఁ
జిక్కితి” వనవుఁడు చిరునవ్వు నవ్వి
కరుపలిపుత్రుండు కైకోకవానిఁ
బెడచేత వేసిన భీతిల్లి [3]మిగులఁ
దెలిసివాఁడప్పుడు ధీరుఁడై నిలిచి
వలనొప్ప హనుమంతు వక్షంబుఁబొడిచె,
వాయునందనుడంత వాలంబుఁజాఁచి
పెట్టుకొన్నంతట భీతిల్లియతఁడు
తనర హనూమంతుఁ దనువునొప్పింప
నాగ్రహంబున వాని నదరంటఁబట్టి

---

[1] శీతల జలములు. [2] కొనకపోవ. [3] మగ్గి.

వేసినవాఁడంత వివశుండుగాఁగ
నంజనీసుతు దేహ మలమి పట్టుటయు
వానిహస్తంబును వడిఁద్రోసెనంత
ద్రొబ్బినవాఁడంత దొలఁగకనిలిచి
పోరాడిరిద్దఱు భువనంబుక్రుంగఁ
బాతాళలోకంబు బలువడిఁగలఁగ
[1]శీతాంశుభానులు చీకాకుపడఁగ
మలఁగక నక్షత్రమండలి వణఁక
నష్టదిగ్గజములు నతిభీతినొంద
నిరువురుఁడమలోన నిట్టుపోరాడ
నలయకమదిలోన హనుమంతుడంత

—: హనుమంతుఁడు మత్స్యవల్లభుని పరాక్రమమునకు నాశ్చర్యపడుట :—

నాతనిభుజశక్తి కాశ్చర్యమంది;
"చలముననాతోడ సరిఁబోరెనితఁడు
[2]వీఁడెవ్వఁడో వీని వృత్తాంతమెల్ల
[3]నరయకపోరుట యదిబుద్ధిగాదు
కణఁగి ముందట రాచకార్యంబుకలదు"
అని నిశ్చయముఁజేసి యతనితోననియె.

—: హనుమంతుఁడు మత్స్యవల్లభుని వృత్తాంతమడుగుట :—

"[4]రావోయి! నాతోడ రభసంబుమెఱసి

[1] చంద్ర సూర్యదులు. పెరెవ్వఁడోగాక వృత్తాంతమెరిగి. [3] అలయక. [4] రారోయి.

[1]యేకాంగివై పోర । నేమికారణము
యెవ్వని బంటవు యేదినీపురము
తనరంగ నీతల్లిదండ్రులెవ్వారు
నీపేరుఁజెప్పుమా [2]నిజముగామాకు"
నన జలచరసూనుఁడనిలనందనునిఁ
గనుఁగొని పలికెను [3]గర్వంబుమెఱసి
"పేరును బురమును బేర్కొనఁ యడుగ
సమయమా యీ వేళ సమరంబులోన"
ననిన నాహనుమంతుఁడతని మాటలకు
వెలయంగ మదిలోన విస్మయంబంది
"ఎదురుతన్నెఱుఁగక యేకాంగియిట్లు
దగఁబోరుటయు వీరధర్మంబుగాదు,
అటుగాన నొకమాట కమరనుత్తరముఁ
గరమర్థితోఁ జెప్పుకపటంబు మాని"
యనవుండు వినినవ్వి హనుమంతుతోడ
మనమారఁబలికె నామత్స్యవల్లభుఁడు

—: మత్స్యవల్లభుఁడు తన జన్మవృత్తాంతముఁ జెప్పుట :—

"వినవయ్య నాకథ వృత్తాంతమెల్లఁ
బొలుపొంద నావాయు పుత్రుఁడైనట్టి
హనుమంతుఁ[4]డనఘాత్ముఁ డరయ మాతండ్రి
[5]తెఱఁగొప్ప జలచర తిమియు మాతల్లి
పాతాళలంకకుఁ బతియైనవాఁడు
మమ్మేలునాతఁడు మైరావణుండు

---

[1]యె...గి. [2]నిత్యంబు. [3]మార్గంబు. [4]దనకు...డ. [5]చెలువొందతిమియును జలచరమాతల్లి.

వలనొప్పనను మత్స్య వల్లభుఁ డండ్రు
హనుమంతు పుత్రుండనటుగాననన్నుఁ
గెలువక పోరాదు గెలిచిన పిదప
నీవు నీదెస కేఁగు నిఖిలైకవీర !
అనవుడు హనుమంతుఁ డాశ్చర్యమంది
" వాయుజుఁడేయూరు వనితయేయూరు
పొలుపొంద హనుమంతు పుత్రుండనుచు
బొంకుచున్నాఁడవు పొసఁగదీమాట
పరఁగ [1] వాయుసుతుఁడు పటుబ్రహ్మచారి
[2] కలదె బొంకితివిట్లు గపటమార్గమున "
(ననవినియతఁడంత హనుమంతుకనియె)
" బొంక నాకేటికి పొలుపొందనాదు
జన్మప్రకారంబు [3] సరసతవినుము
శ్రీరాము పంపునఁ జెలఁగివాయుజుఁడు.
వెలయంగజానకి వెదకేటికొఱకు
పొలుపొందలంకకుఁ బోయేటియపుడు
[4] చెలఁగియంబుధిదాఁటఁ జమటక్రమ్మఁగను
[5] నరయఁజెమటఁబుచ్చి యంబుధిఁ వైవఁ
దిమియనుమీనంబు తెఱఁగొప్ప [6] మ్రింగె,
మ్రింగిన [7] మీనంబు మేలుకడుపున
మనమారఁబుట్టిన మత్స్యవల్లభుఁడ
నేవీని పంపున నిందున్నవాఁడ
ననహనుమంతుండు నాత్మలోపలను
వానిమాటలకును వడిసంతసిల్లి

---

[1] హనుమంతుఁడు బ్రహ్మచార్యుండు. [2] కలరె బొంకితివి కాన. [3] చెప్పెద. [4] జలనిధిదాటంగ. [5] అరయంగ నిధిపుచ్చి. [6] మ్రింగఁగ. [7] గర్భంబుమీను.

తనసుతుఁడౌటెఱిఁగి తరుచరేశ్వరుఁడు
కరమర్థివానిపైఁ గారుణ్యదృష్టిఁ
బఱపెనుగడుఁగృపాపారీణుఁడగుచు
"నేహనూమంతుండ నీవునావలన
జన్మించితదిగాన సంతోషమయ్యెఁ
జెలువొందనాపని సేయనోపుదువె"
యనవుండునాతండు నతిసంతసమునఁ
[1]జయ్యన భక్తితో సాష్టాంగమెఱఁగె,
ముకుళితహస్తుఁడై ముందటనున్న
మత్స్యవల్లభుఁజూచి మారుతాత్మజుఁడు
కడఁగి[2]సంప్రీతినిఁగౌఁగిటఁజేర్చి
తెఱఁగొప్ప నతనికి దీవెనలిచ్చె,
తనర వేడుకనున్న తండ్రినిఁజూచి
[3]మత్స్యవల్లభుఁడంత మనమారఁబలికె,
"చెప్పుడేపనినైన సేయనోపుదును"
ననవుండు హనుమంతుఁడాపుత్రుఁజూచి
కణఁగిముందట రాచకార్యంబుకలదు
కానదేఁబోయెదఁగడఁగి రాక్షసుఁడు
మాబుద్ధిఁదప్పించిమము మోసపుచ్చి
యెనఁగంగరాజుల నెత్తుకఁబోయె
[4]నేయుక్తిచేనైన నేవానిఁజంపి
తెఱఁగొప్పరాజులఁ[5]దెచ్చుటకొఱకుఁ
బోవుచున్నాఁడను బాలుపొందనాకు
మర్మంబుజెప్పుమా మత్స్యవల్లభుఁడ !

---

[1] జెలువొంద. [2] సద్భక్తిమై. [3] తామసయుక్తుండై చెలువొందతలుగా. [4] యేయుపాయంబునయె. [5] దెచ్చుదనుదు.

అనవిని హనుమంతు కాతఁడిట్లనియె
[1]సమరోత్సవుండును సాహసికుండు
కపటవిద్యలయందు ఘనమైనవాఁడు
అరయనాతనిపురి యజునకునైన
నూరకపోరాదు ఉడురాజుకైన
నెసఁగనీవాపుర మెట్లుఁజొచ్చెదవు"
[2]అదినీకుఁజెప్పితి నతిదుర్గమంబుఁ
జనిచొచ్చి పోవను [3]జతనంబుగాదు
యేపారనాత్రోవయిదె [4]పొమ్మునీవు
చెలగినీపని యెల్లసిద్ధిఁ బొందెడిని
పొలుపొందగామతి [5]పోవుచోనపుడు
తరుచరేశ్వరనన్ను దలఁచు[6]మువత్తు"
ననుచు[7]యుక్తులుఁజెప్పి యతివేగముననుఁ
జెలువొందఁజనియె నాజలచరసుతుఁడు

—: మైరావణుఁడు రామలక్ష్మణులను గాళికిబలియివ్వఁ
బ్రయత్నించుట :—

అక్కడ దనుజేశుఁడతిసత్వమునను
నామహారాజుల నామహాశక్తి
కరయఁగ బలియివ్వ [8]నాగ్రహంబెసఁగ
[9]నెరయంగఁగ్రొత్తగా నీళ్లుతేవలయు
నన్యులకెఱుఁగింపుటది బుద్ధిగాదు
అనుచుసహోదరి యతివదోర్దండిఁ

---

[1]సమరోత్సవుండుశాహసకృత్యుండు. [2]అనిచెప్పి త్రోవయతి దుర్గంబు. [3]సమ్మతముగా కాదు. [4]గానియందు. [5]పోయెయపుడు. [6]వచ్చెదను. [7]బుద్ధులు. [8]వనికొంద్ర మెసంగ. [9]నెరయునదిలోత్స.

బిలిపించి వేడ్కతోఁ బ్రియ మొనరించి
తనపూర్వవైరంబుఁ దలపోయకతఁడు
చెలువొంద మర్మంబుఁ జెప్పెనాసతికి
రామలక్ష్మణులను రాజనందనుల
భద్రకాళికి నేఁడు బలిసేయవలయు
[1]నెరయుఁగాఁ గొత్తఁగా నీళ్లు తెమ్మనుచుఁ
[2]బంపినఁ దనవిధి పంపినయట్లు
బంపిననాయింతి పనిబూనియరుగ
వెలువడిపురవిధి వేగ నేతెంచి
ముదమొప్ప మొగసాల ముందట నున్న
కరమొప్ప [4]నొకత్రాను గ్రక్కున నెక్కి-
యాపురద్వారంబు [5]నంతటవిడచి
పరఁగ నల్దిక్కులు పరికించి చూచి

—: మైరావణుని చేతలకు దోర్దండి వగచుట :—

యతఁడుచేసిన చేతకాత్మలోవగచి
[6]కన్నీళ్లుకారంగఁ గాంత చెక్కిటను
"వీఁడేలగర్వించె వీనిరాజ్యంబు
పోవలయునొకాక భోగంబులకట!
ఆసభామందిర మణఁగెనోకాక
వడినంత్యకాలంబు వచ్చెనోకాక
కాకున్న నేఁడేల కమలాప్తకులులఁ
బొలుపొందనిటుఁ జంపు బుద్ధేలపుట్టు
కపటవిద్యలచేతఘనుల నిద్దఱిని

[1] నెరయునదిలో క్రొత్త నీళ్లు దెమ్మనుచు. [2] పెంపునత. [3] త్రాను. [4] సాత్రాను.
[5] యపుడు వెడలి. [6] నిలిపి కన్నీళ్లు కాంత చెక్కిటను.

నణఁగించఁ దెచ్చెనో యనదలఁ జేసి
[1]యీ రాజపుత్రులకిట మరణంబు
అక్కట! కానోపునది నిశ్చయంబు
గాక రాఘవులకుఁ గలదె మరణము
వాయునందనుఁడును వనజాప్తకులుల
వెదకంగ రాఁడేల వెలయ [2]నీపట్ల”
ననియిట్లు బలుకుచు నశరీరివోలె
యేటికిఁ బోవుచు నిట్లని పలికె,
“ఇట్టి మహాత్ములకిట్టి దుర్దశలు
వాటిల్లుచున్నవి పరులెంతవారు
పాలుపొందని [4]రేడు భువనంబులెల్లఁ
బాలింపుచున్నట్టి భానువంశజుల
దీనులుగాఁ జేసి తెచ్చినాడితఁడు
కరకురక్కసు మాయఁగానంగరాదు
యెఱుఁగంగఁ బోరాదు యినకులోత్తములఁ
దెఱఁగొప్ప వెదకంగ దిక్కు లేదయ్యె
నెరయ నీవిధి గెల్వ నెవ్వరి[5]కైనఁ
దరముగాదను మాట తథ్యంబు నేఁడు
యిఁక మీఁద రాజులకెవ్వరు దిక్కు
తనసుతునకు దిక్కు తగమాలినట్లు
మనువంశజులు దిక్కు మాలిరో నేఁడు”

—: అంజనేయుఁడు దోర్దండిని సంధించి రామలక్ష్మణుల వృత్తాంతమునుఁ జెప్పి తన నిజరూపమునుఁ జూపి నమ్మించుట —

అనియిట్టు పలుకుచు హా! యనియేడ్చి

---

1 యీ రామలక్ష్మణుల. 2 నిట్లనుచు. 3 పాటింపుచున్నవి. 4 నీకిటు. 5 వశము.

దైవంబుఁదూఱుచు దగ్గఱవచ్చు
నాసమయంబున నంజనీసుతుఁడు
తరుణిమాటలువిని తాసంతసిల్లి
దగ్గఱవచ్చి యాతరుణికిట్లనియె
"నింతిరో! ఒకమాటయిప్పుడేమంటి
మహిపతులకు దిక్కుమాకె పొమ్మంటి
నీసుతునకుదిక్కు నెరయ లేదంటి
నెరయరాజులకును నీతనూజునకు
దిక్కునేనే సుమ్మి దివిజులు సాక్షి
వారెవ్వరెఱిఁగింపు వనజాక్షి! నీవు."
అనవుండు దోర్దండి యతనివీక్షించి
"ఎందుండి వచ్చితి వెవ్వఁడవీవు
ఇందులకేతేర నేమిగారణము
కోతిరూపులవారు కుశలవాక్యముల
నేనోటఁ బలుకుదురిదికొత్త నాకు
నీవెవ్వఁడవు మరి నీకుఁ బేరేమి
యెవ్వనిపనిబూని యిటకువచ్చితివి
యెఱిఁగింపు" మనవుఁడు యాతెఱంగెల్లఁ
జెప్పిన దోర్దండి చిత్తంబునలర
"నింతిరో! వినవమ్మ యినకులోత్తముల
మాయలనణఁగించి మైరావణుండు
కొనివచ్చియున్నాఁడు కువలయేశ్వరుల
నరయవచ్చితి నేను నంజనీసుతుఁడ
నతివరో! నాపేరు హనుమంతుఁడండ్రు"
అనవుండు దోర్దండి యతిసంభ్రమమున
"వానరోత్తమ! నీవు వాయునందనుఁడ

వనుమాట నేనమ్మ నలరనీరూపుఁ
జూపవే యనవుండు సొంపుదీపింప
హనుమంతుఁడెంతయు నాకాశమెల్లఁ
బెరిగిచుక్కలు మొల[1] పేరులుగాఁగఁ
బ్రియమంది దోర్దండి పేర్మియట్లున్న
హనుమంతుఁగొనియాడి యాత్మలోనమ్మి
మఱియుముప్పదిరెండు [2]మణుగుల బరువు
పెంపారఁదనకాలఁ బెట్టినయట్టి
సంకెల బరువుకు [3]సైఁపక యింతి
[4]బ్రతిమాలిదానిని భగ్నంబుఁజేయు
మనవుండు హనుమంతుఁడా సంకెలవుడు
వామహస్తంబున వడినుగ్గుజేసి
వనితతో నిట్లనె వాయునందనుఁడు
"నీపతిపేరేమి నీకుఁబేరేమి
నీనెత్తికడవేమి నీసంకెలేమి
నీనుతునకునైన నిర్బంధమేమి
చెప్పుమేర్పడనన్న శ్రీరాముదూతఁ
గనుఁగొని రాక్షసకాంత యిట్లనియె.

—: దోర్దండి హనుమంతునకుఁ దనవృత్తాంతమును దెల్పుట :—

విను వాయునందన ! విశదంబుగాఁగఁ
జెలఁగిమైరావణు [5]చెల్లెలు నేను
(దోర్దండినాపేరు దుర్వారశౌర్య !)
కరమర్థినాపతి కాలదత్తుండు

[1] పూసలు. [2] ముగులబరువు. [3] జాలక. [4] పాలుపొందయిదివిరిచి పావెయవయ్యా.
[5] చెలియదోర్దండి.

[1]తనరంగమాయందు దైవంబు కృపను
సుతుఁడొకఁడు జనించె సూర్యసన్నిభుఁడు
నీలమేఘుండను నిత్యశౌర్యండు,
మైరావణునకును మాతంగివలన
నుదయించె నొకకన్య యుత్పలనేత్రి
వలనొప్పగా రూపవతియనుపేర
నది పుట్టినప్పుడే యశరీరి పలికె
"వలనొప్పనీయింతి వరియించినట్టి
యాతఁడే యీలంకకధిపతి యనుచు
నీలమేఘునకును నీరూపవతికి
బ్రహ్మసంఘట్టన పరఁగంగనిజము"
అనిచెప్పి యశరీరి యట్లేఁగెనంత
మనమునఁ బెగడొంది మైరావణుండు
నంతకాకారుఁడై యాగ్రహంబుననుఁ
గోపించియప్పుడు కొలువులోనున్న
[2]సుతునకు సంకెలు జోడించెనపుడు
సుతుకాళ్ల సంకెలఁ జూడంగలేక
చెప్పితిఁబ్రియములఁ జెలువార నేను
తోడఁబుట్టిననన్ను దుష్టుఁడై వాఁడు
కోపించిసంకెలఁ గొమరొప్పఁబెట్టి
కడవఁ జేతికినిచ్చి కష్టమార్గమునఁ
బనిపంపు [3]సేయించుఁ బవనతనూజ!
నీవు ధర్మాత్ముఁడౌ నీతిమంతుఁడవు
నినుఁజూచినప్పుడే నిఖిలైకవీర!

---

[1]తమయిరువురువలన. [2]కాంతుని పట్టనకడిది కోపమున ధృతి బాసి తెగజూచి తివిరి యున్నంత. చేయుండు.

పరఁగంగ నాతపః ఫలమెల్లఁ బండె
సంతోషమయ్యె నో శాఖా మృగేంద్ర !"
అనవుండు పవనజుండా యింతిఁ జూచి

—: హనుమంతుఁడు దోర్దండిని సమాశ్వాసపఱచి
మైరావణునిగుఱించి వివరములనడుగుట :—

నీవేల వెఱచెదు నీపుత్రుఁ దెచ్చి
పాతాళలంకకుఁ బట్టంబుఁ గట్టి
పెంపార నాయింతిఁ బెండ్లి సేయింతు
మత్తుఁడై యున్నట్టి మైరావణేశు
జంపుదు దివిజులు సంతోషమంద
రాజులఁ గొని తెత్తు రభసంబు మెఱయ
నివి నిశ్చయంబని యింతిరో ! నమ్మ
మనుచు ధైర్యముఁ జెప్పి హనుమంతుఁ డపుడు
" నతివరో ! యొకమాట అరమర లేక
చెప్పుమా యడిగెద సిద్ధంబుగాను
సఖియరో ! దనుజునిసమయ[1]ముఁ జెపుము
మఱియును దక్కిన మంత్రులెవ్వారు
యెవ్వరెవ్వరు వానికిష్ట కృత్యములఁ
జరియించువారల సరగునఁ జెప్పు"
మనవుండు హనుమంతు కని యెదోర్దండి

—: దోర్దండి మైరావణుని వృత్తాంతమును
హనుమంతున కెఱుకపఱచుట :—

"పరఁగ నాతఁడు మహాప్రాణుండు తలఁప

---

[1] మెరుగింపు. [2] చెప్పుము నాకు.

నతవిప్రాణంబు వింధ్యాద్రిపై నుండు
నేడువాకిళ్లతో నెసఁగుచునుండుఁ
బాషాణముననుండు భ్రమరంబు లేదు
నొండొంటిఁ[1] జూడక యొగిఁ జొచ్చి వెడలు
నరుదుగానందులో నరుగుచునుండుఁ
బెనఁగకుండఁగఁ బట్టి పెనచి[2] యోడించి
యొక్కటఁ జంపక యుద్ధంబులోనఁ
జావులేదను మాట సత్యంబు నమ్మ
మదిగాక మంత్రులు నతిబలాఢ్యులను
నేవురఁ జంపక యేర్పడఁ దతఁడు
నీకెదురెవ్వరు నిఖిలైకవీర!
యిట్టి బలాఢ్యుండు ఈ రావణుండు
పవనజ! చూచితె పాతాళలంక
రత్నగోపురములు రమణీయమైన
బంగారుమేడలు భద్రశాలలును
రవిసోమవీథుల రంజిల్లుచుండు
వనములు చెఱువులు వనజాకరములుఁ
కేళీగృహంబులు గజశాలలమర
బహురత్నములతోడఁ బ్రబలమైయున్న
వాణిజ్యగృహములు వలనొప్పుచున్న
కోటలు తొమ్మిది కొమరు దీపింపఁ
గనకంపుకోటయు [3]ఘనమైన వెండి
రాగికోటలు వుక్కు రాతికోటలును
నిటికకోటయు మఱియుసుకకోటయును
[4]నింపులుఁ జెన్నొందు యిత్తళికోట

---

[1]గూడక యొగి. [2]యొట్టించి. [3]గా వెండికోట. [4]యింతయు చెన్నొందు.

ముక్కంటి మెచ్చిన ముత్యాలకోట
పగడంపుకోటయు [1]పరఁగంగనచట
మిన్నులతోనంటు మెఱుఁగుక్కై వడిని
కోటకునొక్కొక్క కోటిరాక్షసులు
ఘనబలులెప్పుడు కాఁచియుండుదురు
అట్టికోటలుదాఁటి యరుగంగవలయు
వనచరరూపుని వారు [2]పోనీరు
తొరగాఁగఁద్రాసుచు ద్రొక్కిపోవలయు
నవుగాన వేరొక్కయాకృతి దాల్చు"

—: హనుమంతుఁడు ముంగిసరూపమును దాల్చి
పాతాళలంకను బ్రవేసించుట :—

మనవుండు హనుమంతుఁడతి సూక్ష్మమైన
ముంగిసరూపంబు ముదమొప్పఁదాల్చి
కనకపు[3]ఘటములోఁ గరమర్థినుండెఁ
గలశంబు శిరసునఁ గరమర్థిఁ బెట్టి
పొలుపొంద దోర్దండి పురమువాకిటకుఁ
జనుదెంచి యాత్రాసుఁ జయ్యనఁద్రొక్కెఁ
ద్రొక్కినయాత్రాసు తోడనేమొగసె
వాకిటికావలివాఁడుగ్రుఁడయ్యె
నతివేగ బెగడకుమని సాహసమునఁ
[4]గపిరాజువానిచేఖడ్గంబుఁబుచ్చి
కొనివ్రేయవాఁడంత గుంభినిఁగూలె
రక్తాక్షుఁడిలఁగూల రమణిసంతోష
కారణు హనుమంతుఁ గనుఁగొనిపలికె

[1] పరగినయట్టి. [2] చారనీరు. [3] కలిశంబులో. [4] కడునలి. [5] కరమున.

V.R. NARLA MEMORIAL LIBRARY
V.R.NARLA
D.P.R.I.
Acc. No.

—: మారుతి మైరావణుని మంత్రులను జంపుట :—

"మారుతీ! వినవయ్య మంత్రులమున్న
చంపక యేపనిసాధ్యంబుగాదు
అనుచు నాదోర్దండి యతివేగమునను
మనమార ఘటికుని మాళిగఁజూపె
నతనిమర్దించిన హనుమంతుఁడంత
[1]నెసఁగసూదిముఖుని నిలుఁజూవుటయును
దర్పించివానినుద్ధతి వ్రేసెనంత
సురసురమ్రుక్కుచు సూదిముఖుండు
వడవడవణఁకుచు వనచరుఁజూచి
వినవయ్య యిప్పుడు వీరపుంగవుఁడ!
వలనొప్ప హనుమంతు వాలంపుకోట
మారాజు పంపున[2]మన్నీలకొఱకు
గర్వించి పొడిచిన ఘనమైన ముక్కు
[3]ఁజిగినతోడనే వేగవచ్చితిని
పారినబంటను పంతమా చంప"
అనవుండు వాయుజుండతనిమన్నించి
మఱియును గలయట్టి మంత్రులయిండ్లు
దోర్దండి చూపినఁ దొరకొనిచంపె
నంతదోర్దండితో హనుమంతుడనియె

—: హనుమంతుఁడుదోర్దండిసుతుఁడగు నీలమేఘునకు ధైర్యముఁ జెప్పి రామలక్ష్మణులను గలిసికొనుట :—

"రాజులెందున్నారు రమణి! నీసుతునిఁ
జూపుమా యనవుండు సుదతికొంపోయి

[1] రొమ్మున. [2] మహీపతులకొఱకు. [3] విరిగినతనకి తిరిగివచ్చితిని.

కారాగృహంబున గాసిలియున్న
తనతమూజునిఁ (జూప) దండివిక్రమునిఁ
[1]గొమరొప్ప నీలమేఘుఁడు చూచిపలికె
"ఇదియేమి [2]ఓతల్లి! యీరకపీశ్వరుఁడు
యెందుండి వచ్చెనో యిటకేలవచ్చె
[3]సహియింపరాని నీసంకెలయేది
అని బెగడినఁ జూచి యతివయిట్లనియె,
"మనభాగ్యవశమున మనలరక్షింప
వచ్చినశూరుండు వనచరోత్తముఁడు
తలఁకనేటికి నీవు తరుచరేశ్వరుని
పాదపద్మములకు భక్తితోమ్రొక్కు"
మనవుండు చనుదెంచి యానీలమేఘుఁ
డతిభక్తితో [4]మ్రొక్కననియె వాయుజుఁడు
"[5]నీవేల వెఱచెదు నీకునేనండ
పరఁగ నీవురికిని బట్టంబుగట్టె
మైరావణునినైన మదమణంగింతు"
ననుచువిశ్వాసంబు నతనికిఁగొల్పి
"పొలువుగావాఁడునిఁ [6]బొడఁగనె నేని
[7]మన్నించఁడూరకే మార్గంబులేదు
కానయుద్ధంబునఁగానరాకుండ
నేపారదొలగుము [8]యెచ్చటికైనఁ
గాదేని మర్మంబుగలిగినఁజెప్పు
మనివానిఁదోడ్కొని యవనీశ్వరులను

చూపుట. [2]దోర్దండి. [3]సఖియరాని కొలిసంకెలయేది. [4]నిజహస్తముల్ మోగిచి.
[5]తనికకమరియున్న తనిమావాయుజుండు. బొగడసేసి. [7]మన్నించినూరకేరికై
పైన. [8]యెడకైచోట.

దోర్దండి చెప్పినతోరంపు వేడ్కఁ
[1]గనియుక్కు పెట్టెను గరమునఁదాల్చి
వెలుపలఁగొనిపోయి వెలయంగమిమ్ముఁ
గొమరొప్ప నొకకొండగుహలోనదాచి
మనసు[2]లెస్సగలేక మహివర! మీరు
యెట్లున్నవారకొ యీమందసమున
నిశిచరమాయల నెట్లున్నవారొ
[3]తోపదుమదిని సంతోషంబులేక
మందసమంతట మఱియును దెఱచి
దనుజమాయలచేతఁ దగిలి మీరందు
నలసి నిండ్రించెడి యాచందమునను
మెల్ల నేడగ్గరి మేలుకొల్పుటయుఁ
దెలిసి హనుమంతునిఁ దెఱఁగొప్పఁజూచి
("యిదియేమి పవనజ! యిటకురా మనకుఁ)
(గారణమేమని" కణఁగిపల్కుటయు)
("మైరావణుండను మనుజాశనుండు)
(తెఱఁగొప్పమిమ్మిటఁ దెచ్చినవాఁడు)
వానిమర్దించెద వలనొప్పఁబోయి"

—: హనుమంతుఁడు మైరావణుని జంపుటకై
పాతాళలంకనుఁ బ్రవేసించుట :—

అనిపల్కుటయు జయమనుచుదీవించి
మరిమీరుదనుజుని మాయసత్వమున
నిద్రఁగప్పినఁజూచి నిఖలధర్మాత్మ

[1]మందహాసాకారంబుదాల్చి. [2]వగలెక. [3]చూడక మనసుసంతోషంబుగాదు.
[4]సంబటుగాన.

కీపాటువాటిల్లె నేమనవచ్చు
ననివిధి దూఱుచు నరుగుచోఁ దనదు
వాలరోమంబులు [1]వాఁడిగాఁ జేసి
పరువడి [2]పెట్టెను బదిలంబుచేసి
కరువలిపుత్త్రుండు కడునుగ్రుఁడగుచుఁ
దివిరియాపురమంత ధీరుడై చొచ్చె.

—: హనుమంతుఁడు పాతాళలంకఁ జొచ్చుటను
నూదిముఖుఁడు మైరావణున కెరుకపఱచుట :—

అటమున్నె లంకలో నీవార్తఁ [3]దెలిసి
[4]నూదిముఖుండంతఁ జూచి రావణుని
మొగసాలముందఱ మొఱవెట్టుకొనుచు
"దేవ! నేఁడొకకోతి తెగువమైవచ్చి
రక్తాక్షుఁ బోరిఁ గొని రభసంబు మెఱసి
మంత్రులనందఱ మడియించిపిదపఁ
గ్రూరుఁడై పురములోఁ [5]గ్రొవ్వియున్నాఁడు
దేవదానవులకు దృష్టింపరాదు
నీపట్టణముఁ జొర నితఁడెంతవాఁడు
చలమున నేవీనిఁ జంపనోపుదును
[5]నరయఁ జెప్పితినీకు నసురాధినాథ!
నాకెదు రెవ్వరు నరభోజనుండ!"

—: మైరావణుఁడు వృత్తాంతమెల్ల నరసి
హనుమంతునితో యుద్ధమునకుఁ గకలుట :—

అనిన మైరావణుండనగ బెట్టురికి

[1]వడిరావు వెట్టి. [2]మందసము. [3]లెల్ల. [4]నూదిముఖుండనువాడు. [5]కేంగుచున్నాండు.
[6]యరుగ.

కరమర్థి రాజులకడ కేఁగుదెంచి
వారట లేకున్న వగచిభీతిల్లి
చనుదెంచి మంత్రుల చావులఁజూచి
రయమునఁ బడియున్న రక్తాక్షుఁజూచి
దోర్దండిఁగానక తోరంపు[1]భీతి
నీలమేఘుఁడు లేని నేరమిఁజూచి
మనమునఁ[2]గుందుచు మైరావణుండు
కొలువుకూటమునకుఁ గొమరొప్పవచ్చి
చతురంగబలములఁ జయ్యనఁబిలిచి
దండనాయకులనుఁ దగఁజూచిపలికె
"వింటిరె! యొకకోతి వెలువకవచ్చి
కడఁగి రక్తాక్షునిఖండించివైచి
మంత్రులఁబొరిగొని మలయుచున్నాఁడు
కాన నాకపిఁ జంపఁ గదలి పోవలయు
(ననుచునాజ్ఞాపించి యందఱుఁగూడి)
సంభ్రమంబునఁజని చయ్యనవచ్చి
వయ్యాళితోడను వాలుచున్నట్టి
హనుమంతుఁగనుఁగొని యార్చిపెల్లుబ్బి
శరవృష్టిఁగురియింపఁ జతురుఁడై నిలిచి
వాలముఖంబున వరబాణతతులఁ
దునియలుగాఁజేసి తుండించివైచి
రథములువిఱిచి సారథులనుగ్గాడి
కరిఁగరితోఁ ద్రేయ గగనంబుముట్టఁ
దురగంబులతోడను దురంగంబువేసి
రథములతోవైచి రథములఁజిదిపి

[1]కడకు. [2]గొందించి. [3]చెలంగరప్పించి.

రథసారథులఁబట్టి రణవీథిఁద్రుంచి
తనవాలమల్లార్చి దర్పించి మెఱసి
పదుల నూఱుల వేల బంధించి పట్టి
వసుమతితోడుత వరగర్వమెసఁగ
తరువులఁగొండలఁ దనరంగఁబెఱికి
దనుజసేనలమీఁదఁదగ వేసిచంపె

—: హనుమంతుఁడు శతజిహ్వాది రాక్షసులను మడియించుట :—

అంతట శతజిహ్వుఁడవలీలఁదాఁకఁ
జెలువొందగావాని జిహ్వలఁబెఱికి
కడునుగ్రముగ వానిఁ గడ జీవుఁజేసి
యంతటఁబోనీక యాగ్రహంబునను
వెలయరోషము విశ్వజిహ్వునిఁదాఁకె
వక్షంబుఁ బొడిచిన వాఁడంతగ్రమ్మగ్గె
రోషించి మఱిఖడ్గరోమునిఁజంపెఁ
గాలదంష్ట్రునిఁబట్టి ఖండించివైచె
సేనాధిపతి నుగ్రసేనునిఁ జంపె
వజ్రకవచుని మెడఁక వాలమ్ముఁజుట్టి
వసుమతిపై వ్రేసి వానినిర్జించె
ముందట నాసాదిముఖుఁ బొడఁగాంచి
"ఓరి! శూరుఁడనంచు నుదరిపడెదవు
మునుపునాచేతను ముక్కుఁబోనాడి
పిదపను లంకఁజోఁ బిఱికి నేనంటి
బ్రతిమాలితి[1]నంటి పండననుకొంటి
[2]వెంత వేగంబున నిటువచ్చినావు"

ననుకొంటి.   [2] యెంత వేగుడవై యిటువచ్చినావు.

అనివాలమునవాని నదరంటవ్రేసి
తాఁగాల వక్షంబుఁదన్ని చంపుటయుఁ
[1]బొరలివాఁడంతట భూమిపైఁగూలె
మఱియును గలయట్టి మంత్రినందనులఁ
[2]బోరిఁగొనియాభంగిఁ బొలియించుటయును
[3]గోపించిగదఁబుచ్చుకొని దీర్ఘజిహ్వుఁ
డేవునఁ బఱతెంచి యనిలజుఁ దాఁకెఁ
దాఁకిన[4]నుగ్రుఁడై తరుచరేశ్వరుఁడు
[5]చేగదతో దీర్ఘజిహ్వునిఁజంపె

—. హనుమంతుఁడు జంబుమాలిని జంపుట :—

నంతటకోపించి[6]యాగ్రహంబునను
నరదంబుఁదోలుక యాజంబుమాలి
హనుమంతుఁదాకిన నతిధీరుఁడగుచుఁ
[7]బవనుజుఁడేసిన బాణంబులెల్ల
రయమునఁబొడిచేసి రాక్షసుఁదాఁకి
[8]తాలతమాలాదితరువులనపుడు
ఉరవడి దనుజుపై నొగివేసివాని
[9]రథము ముక్కలుచేసి రాక్షసుఁబట్టి
పెనసి వాలముఁగట్టి బిట్టుదట్టించి
కొనకాలఁబట్టి యాక్రోశింపవాని
వడిఁద్రిప్పి నేలపై[10]వైవగావాఁడు

---

[1] పోసినాడంతలో. [2] పొరియించుటభంగి పొలియించుటయును. [3] కోపిచ్చికవియించుకొనదీర్ఘ జింహు. [4] నచపలుండై. [5] చేతిగదనైచి. [6] అగ్నిమైయుండు. [7] పవనుజుఁడేసిన........ంబులెల్ల. [8] తాలతమాల చన్పకతరువులాది. [9] చెక్కలుజేసి రాక్షసులబట్టి. [10] వైచివైచుటయు.

తలద్రవయ్యలై పడి ధరణిపైఁ గూలె

—: హనుమంతుఁడు అగ్నికేతుని బరిమార్చుట :—

వాడుఁ గూలుటఁ జూచి వడిఁ గోపగించి
కెరలుచు నాయగ్ని[1] కేతుఁడు మిగుల
దట్టించి నొక భద్రదంతి పై నుండి
శరపరంపరలచేఁ జటుల వేగమున
బలియుఁడై హనుమంతుపైఁ గురియింప 660
నచలుఁడై హనుమంతుఁ డా బాణతతుల
బలియుఁడై పొడిచేసి పటురౌద్రగతిని
(దోలియా యేనుఁగ తొండంబుఁ బట్టి)
కుదియించి పడవైచెఁ గుంభిని మీఁదఁ
[2]గరినంతఁ దెగటార్చి కఱకురక్కసుని
తలపట్టి పడవైచి తన్ని చంపుటయుఁ

—: మారుతి మైరావణుల యుద్ధము :—

[3]గనిరావణుండంతఁ గడునుగ్రుఁడగుచుఁ
గటాకటా! యీకోతి కడఁగి రాక్షసులఁ
బొరియింపుచున్నాఁడు పోరిలోపలను
వీనిఁ జంపకయున్న విహితంబుగాదు
అనుచుఁ గోపాగ్నులు నండండనిగుడ
ననలార్కసంకాశ మగురథంబెక్కి
వరదివ్యశస్త్రాస్త్రవైఖరితోడ
మైరావణుఁడు వచ్చి మారుతిఁ దాఁకి
పరఁగంగఁ దనతపోబలమునఁ జేసి

---

1 కేతుండనువాఁడు. 2 కడిమిమై. 3 కనుగొనిరావణు. 4 అనలార్క.

తెఱఁగొప్ప వడసిన దివ్యబాణముల
వర్షంబుగురియుక్తై వడి గుప్పెనపుడు
కలఁగక ధీరుఁడై కరువలిసుతుఁడు
కదలకయున్న యాకారంబుఁజూచి
[1]మైరావణుండంత మదిలోనఁదలఁచె
కాలాగ్నిరుద్రుడో కడఁగి యావీర
భద్రుఁడో యత్యుగ్రపావకవరుఁడో !
ప్రళయకాలమునాటి భైరవుండ[2]గునో
[3]ఒనరనుపేంద్రునికుపమింపరాదు
(ఇతఁడు వానరుఁడని యేనమ్మరాదు)
అనుచు రాక్షసవీరుఁడతివిస్మయమున
నరయుచు రౌద్రబాణములేయఁదొణఁగె
సరినాల్గుశరములు సాధించిమఱియు
వలనొప్పమారుతి వక్షంబువ్రేయ
నదితాఁకి వివశుఁడై నగచరేశ్వరుఁడు
అంతలోఁ[4]దెలివొంది యాతనిరథము
కోపించియవలీల కొనినొగల్వట్టి
యదరంటనేలతో [5]నణఁచెనాక్షణమె
విలుఁదునుకలుచేసి వెలయుసారథుని
నుక్కడంగఁగఁజేసె నుగ్రతమెఱసి
మరియంత విరథుఁడై మైరావణుండు
గదఁబుచ్చుకొని వచ్చి కరువలిసుతుని
వదలకవ్రేసిన వనచరోత్తముఁడు
వడిమ్రొగ్గి ధృతిదూలి వలనొప్ప లేచి

---

[1]కలక మైరావణుదపోయదొణగి. [2]డో కాని. [3]వానరకుపేంద్రుండనివుప. [4]నెదలిని.
[5].... మెనక్షణ

గదరెండుతునుకలుగా చేసివిఱిచి
మెఱసివాలముచేత మెడఁజుట్టిపట్టి
భూమిపై నడఁచియుఁ బొరలించిదనుజు
తలప్రక్కలుగఁగొట్టి [1]దట్టించినిలిచె,
అంతమైరావణుండత్యుగ్రుఁడగుచుఁ
బఱ తెంచియార్చినఁ బవననందనుఁడు
[2]రయమునవీఁడొక్క రాక్షసుండేమొ,
యనుచుఁగోపముతోడనాతనిఁదాఁకెఁ
బెనసియత్యుగ్రుఁడై పేర్చివాలమునఁ
దడయక ధీరుఁడై తఱచిరాఁదిగిచి
చలమున నిర్జించి చట్టలఁబాపి
సంధులు విఱిచియు శల్యముల్ పెఱికి
శల్యంబులొకవంక చట్టలొకవంక
సంధులుచట్టలు సరినాల్గుదిశలఁ
జీకాకుపడ నైచి చలఁగి యార్చుటయు
నంతలోపలవాఁడు అతిరభసమున
నార్చిముందటనిల్వ నావాయుసుతుఁడు
మాయావివీఁడని మదివిచారించి
" ఓరి! సహింపరా! ఉగ్రదానవుఁడ!
చెలువొంద నీమాయఁ [3]జీల్చివై చెదను
యేలగర్వించెదవింక నాయెదుట
బ్రతికిపోయితివేనిబంటు[4]నేననుచు."
రయమునఁబఱ తెంచి రాక్షసుఁదాఁకెఁ
దాకినవాడంత దర్పించిపలికె

---

[1]రక్షించి. [2]రయమునవిండొక్క రాక్షసుండొకాని [3]సంహారించెదను. [4]కాదనుచు.

" వనచరాధమ ! నీవు వసుమతిమీఁదఁ
బంతంబులాడెదు పగవారియెదుట
హరిహరాదులకైన నజునకునైన
దిక్పాలకులకైన దేవేంద్రుకైనఁ
గాలాంతకులకైనఁ గదనరంగమున
నౌనరంగఁ[1]బోసఁగదు యోరి ! నన్నెదురఁ
గొనకొని ప్రేలెదు కోతినీవెంత
నీసత్వ మరయంగ నేనుంటిగాని
నీవెంతరా ! ఓరి ! నిమిషంబులోనఁ
గదిసిమ్రింగెద నిన్నుఁగరుణఁబోవిడిచి "
యనుచునుద్ధతితోడ హనుమంతుదాఁకి
యొడిసికైదువఁగొని వొరబాయవెఱికి
ఝుంకెలుహుంకృతుల్ సరినెగుడుచుండ
నట్టహాసంబులు నార్పులు చెలఁగ
మరిహనుమంతుండు మైరావణుండు
రయమునబోరాడి రావణుఁబట్టి
దవడలఁ [2]దెగఁదన్ని దంతముల్ పెఱికి
కండలఁ దెగఁగోసి కఱకురక్కసుని
యముకలు ప్రేవులు యేవుతోఁజిదిపి
మాంసరక్తంబుల మజ్జమేధముల
వడిచూర్ణములుఁజేసి వసుమతిమీద
వెసజల్లి సరిలేని వేడుకతోడ
సమసెరావణుఁడని సంతోషమంది
మారుతసుతుఁడేఁగ మైరావణుండు
అప్పుడు చనుదెంచి యార్చిబిట్టెగసె,

---

[1] దలపోయవోరి. [2] వసనాటి. [3] చం......

కలకలనవ్వి యక్కరువలి సుతుఁడు
మదిలోన వెఱఁగంది మాయావిఁజూచి
"పొలుపొంద దురములో భుజబలంబునను
నెంతబల్లిదునైన [1]నెదిరింపవచ్చు
చచ్చియుఁజావఁడీ చపలరాక్షసుఁడు
యేమిసేయుదువీని నెట్లు[2]వధింతు."
అనియిట్లు జింతించు ననిలజుఁజూచి
యంతరంగంబున నతివ దోర్దండి
మారుతతనయుఁడు మైరావణుండు
నేకాంగులై పోరి యెంతయునలసి
నివ్వెఱఁగందుట నిజముగాఁజూచి
యచ్చటఁ జనుదెంచి యావాయుసుతునిఁ
గనుఁగొనిపలికె నాకాంతదోర్దండి
మారుతాత్మజ! వీనిమాయలఁబొంది
కాలదత్తునిసుతుఁ గతనరంగమునఁ
బొడఁజూప వలదని బుద్ధిగాఁజెప్పి
యేకాకియితనితో నేలపోరెదవు
చలమునవీఁడేల చచ్చు యుద్ధమున
మర్మంబుఁజెప్పితి మఱచితివీవు
(అనఁదనమనమున నతివనుబొగడి)
కరమర్థిఁదెలిసి యాకరువలిసుతుఁడు.
పొలుపొంద గిరిఁ[3]గూర్చి పోయేటియవుడు
మదిలోనఁజింతించి మారుతాత్మజుని
మఱమునఁబలికె నామనుజభోజనుఁడు.

---

[1] యొపపణవచ్చు. [2] ధరించు. [3] నాగిరిబొ.

"ఓరి! వానర! నీవురయొంటి నా పురముఁ
జొచ్చితివెఱవక శూరత మెఱసి
యదియునుఁగాక నీ వాహవంబునను
(నాతోడఁ బోరుట యలవియే నీకు)
నీ కేడుజగములు యేపుమై నిలువ
హరిహరబ్రహ్మదులాదిగాఁగలఁగ
దేవతాదులనెల్ల ధీరత మెఱసి
బవరంబులోఁదొల్లి [1]పడఁద్రోసినాఁడ
వలనుప్ప నను గెల్వ వనచర! నీకు
నలవియె తలపోయ నజ్ఞానబుద్ధి!
పోరఁజూచెదవింకఁ బొలియకఁబొమ్ము"
అనవుండు కోపించి యావాయుసుతుఁడు
మాయావి దెసఁజూచి మరికోపగించి
"ఓరి! పాపాత్ముడ! ఉపమింపరాని
తరుచర సేనాబ్ధిఁదగ మోసపుచ్చి
దశకంఠు పనుపున దానవ! నీవు
రాజులఁదెచ్చితి రభసంబు మెఱసి
అనుచు గర్వించెద వాత్మలో నీవు
(మొగతన మిదియా నె మూర్ఖతఁ
చెలువొంద వానర సేనపై వచ్చి
తెఱఁగొప్ప రాజులఁ దెచ్చితివేని
మగవాఁడవనవచ్చు మహిలోననిన్ను
నెఱుఁగకుండఁగఁగుక్కయిలుఁ జొచ్చినట్లు
ఘనులనిక్కడఁ దెచ్చి గర్వించినావు)

---

[1] పరపినవాడు.

నీపాటుఁజూడవు నీవుత్రుళ్లెదవు
ధరణిజఁ దెచ్చిన దశకంధరుండు
తలలుకుప్పలుగాఁగఁదాఁగూలుచుండుఁ
జలమున నినుఁజంప సమకట్టినాఁడు
(కూపానఁ) బడనుండఁ గొమరొప్పఁడనకు
వెనుక వానికిఁ జేయి వెసనిచ్చినట్లు
గులమును [1]జెఱచిన కుత్సితుండతఁడు
చెలువొందవానికై చెడితివి నీవు
పొలుపొందరాజ్యంబుఁ బోనాడుకొంటి
నావానివలెవచ్చి నను మోసవుచ్చి
నీచావుఁగానక నీవునేఁడిట్లు
నీపాలవిధిదప్పె నేనేమి సేతు
[2]పొలుపొందగా నిన్నుఁ బొగడుకొనెదవు
మాయావి నీతోడ మాటలేమిటికి
నీలావుఁబరికింప నేనుంటిగాక
నీవెంతరావోరి ! నినుఁ దోకఁగట్టి
పొలియింతు దివిజులు పొగడుచునుండ
నీమాయలన్నియు నీరుగావింతు ”
అనుచు వాయుజుఁడట్టహాసంబుఁ జేసి
యొడిసికైదువఁగొని యుగ్రత మెఱసి
మల్లయుద్ధంబున మదమెల్లనణఁచి
తనవాలముఖమున తాఁజుట్టిపట్టి
పెనచిరాఁదిగిచియుఁ బెంపొనరిఁచి
హుంకారరవమున నుర్వికంపింపఁ

---

[1] చెడగోరినచ్చుతుండువాండు. [2] పొలుపొందగానిన్న నీవె పొగడెదవు.

గరువలిసుతుఁడంతఁ గరమప్పళించె
నీభంగిఁదమలోన నిద్దఱుఁ బెనఁగఁ
[2]బాయుచుఁ గూడుచు బాహుదండముల
[3]వేయుచుఁ బాయుచు విఱిగిపారుదురు
పిడికిళ్లఁ బొడుతురు పృథుల వేగమున
నార్పులు బొబ్బలు నట్టహాసములు
ఘుంకెలు హుంకృతుల్ సాహసంబులునుఁ
దమలోన దిక్కులు తగులుకొన్నట్లు
గొండలలోరెండు కొండలు గ్రతను
దట్టించియుద్ధతిఁ దాఁకినయట్లు
బోరాడిరిద్దఱు బోలురాజేంద్ర!
వెలయమీకెఱుఁగింప విస్మయమయ్యె
నేమని చెప్పుదు నినకులాధీశ!

—: హనుమంతుఁడు మైరావణుని సంహరించుట :—

హనుమంతుడంతలో నతిరౌద్రవృత్తి
మైరావణుఁ బట్టి మానంబువుచ్చి
ముక్కులుఁ జెవులును మొదలంటఁ జిదిమి
తనరంగ తనరోమతతుల చేనతని
సంధిసంధికిఁగట్టి [5]సత్త్వంబుమెఱయ
మెయిఁగట్టి కాలితో మెదలరాకుండ
సర్వవాయువులను [6]సదగొప్పఁగట్టి
పరఁగ వింధ్యాచలప్రాంతంబునందు
నొకకాలువెట్టి వేరొకకాలనతని

[1]గాలితనూజుండు. [2]పాయుదురు కూడుదురు. [3]వేయుదురు పాయుదురు. [4]దిక్కులు తములోనదికొన్నయట్లు. [5]బలమెల్లబుచ్చి. చదరకుండగగట్టి.

మెడఁద్రొక్కిపట్టి యామేరువునందు
వరబలంబునఁజేసి [1]వాడుస్వజీవ
[2]మక్కడదాఁచిన యాగుండుఁజూచి
దోర్దండి చెప్పిన తొట్టిమార్గమున
నెట్టని తుమ్మెదలేదు వాకిళ్లు
జొచ్చుట[3]నొక్కటఁ జోద్యంబుఁజూచి
యాతుమ్మెదలఁబట్టి యనయనొక్కటనుఁ
బట్టిచంపకవీని ప్రాణముల్ వోవు
పట్టినన్నొండొంటి పారిపోయెడిని
యేభంగిఁబట్టుదు (నేమిసేయుదును)
[4]అనియిట్లు జింతించి యనిలజుఁడంత
[5]గుండుతో (డనువానిగుల్లంగఁజఱచె)
(చఱచినం) తటవాఁడు చయ్యనచటఁ
గదలక మెదలక కడచినయట్లు
బలువిఱి ధరఁగూలి ప్రాణముల్ విడిచె.
పిడుగు[6]వడినఁగూలు పృథివీధరంబు
పగిది వసుమతిపైఁబడియె రావణుఁడు
అప్పుడు రణభూమి యతిభీకరమున
మోములుశిరములు ముక్కుడొక్కలును
దుండంబులుఁజెవులు తునియలై పడ్డ
కరులు తురగములు ఘనముగా మఱియుఁ
గొఱప్రాణములతోడఁ గూడినభటులు
మేటిరాక్షసులును మిన్నులుముట్ట
నాడెడు నట్టలు నడలు భూతములు

---

[1] అతండుతనజీవ. [2] యందులోదాఁచినాగుండుచూచి. [3] యొక్కట సాధ్యంబు.
[4] తనమనమునచింతించి మారుతియంత. [5] గుండ్లతో నెమనకూట...... [6] వేశిన.

పాడెదు ఢాకినుల్ భైరవంబెసఁగ
మాంసరక్తములకు మఱిగి భూతములు
పారుచుఁ దారుచు [1]భ్రమసి యాడుచును
నేపార రుధిరంపుటేటి లోపలను.
నీదాఁడుచును మదికిచ్చలంబైన
హాహారవంబుల నానందతతుల
నంజుళ్లు మెక్కుచు నావాయుసుతునిఁ
బొగడుచుండెను మహాభూతసంఘములు
పరగనత్తలకునుఁ బడుచుకోడండ్లు
వండఁదఱిగినరీతి వడినుండెరణము.
అప్పుడానందించిరఖిల దేవతలు,
పరఁగంగ హనుమంతుపైఁ బుష్పవృష్టి
నరుదుగాఁ గురియించి రాకాశమునను
దీవించిరప్పుడు దేవతలెల్లఁ
పాతాళవాసులుఁ బ్రస్తుతిఁ జేయ
వెలయంగనహిరాజు వేయివిధముల
నరుదుగాఁబొగడె నాహనుమంతులావు.

—: మాతంగి విలపించుట :—

అంతరావణుపత్ని యడలుచువచ్చి
తనపతి మీఁదను దామొదుకొనుచుఁ
"బోయితేరావణ! భువనైకవీర!
చెప్పిన నామాట చెవిసోకనీక
పొలుపొంద రాజ్యంబుఁ బోనాడుకొంటి

---

[1]పరిణమింపుచును. [2]హాహాసాలార వ్యగ్రములానందతతుల. [3]పరంగనంతలకు భాగసంబునకు.

నీపాలివిధి తప్ప నే నేమి సేతుఁ
బరఁగ రాఘవుతోడి పగ వలదంటిఁ
బవనజుండెట్లైన బ్రతుకనీడంటిఁ
(గని తెచ్చి) నీచావుఁ గానలేవైతి
నీపనియిట్లుండ నేమనవచ్చు
నెక్కడిదశకంఠుఁ డెక్కడిచెలమి
మదిమదినుండి నీమదమార్చుకొంటి
తనకునెక్కడిదిక్కు దానవాధీశ !”
(అని వేయి) భంగులనడలుచుండఁగను
సుతునిఁ దోడ్కొనివచ్చె (సుదతిదోర్దండి)
(పరఁగంగ) హనుమంతు పదములకెఱఁగి
సురకంటకునిచావుఁ జూచి శోకించి
మాతంగినూరార్చి మైరావణునకు
నగ్నిసంస్కారంబులమరంగఁ జేసి
ముప్వురుహనుమంతు [1]ముందఱనిలువ

—: హనుమంతుఁడు మాతంగి నూరార్చి నీలమేఘ రూపవతులకుఁ బెండ్లి చేయించి పాతాళలంకకుఁ బట్టంబుఁ గట్టుట :—

మారుతసుతుఁడంత మాతంగిఁ జూచి
” కరమర్థి శ్రీరాముకారణంబునను
మదమత్తుఁడై వచ్చె మైరావణుండు
కరమర్థి నాతఁడు కనియెస్వర్గంబు
నటుగాన వెఱవకుమతివరో! నీవు
నీదు మేనల్లుఁడు నిజధర్మపరుఁడు

ముప్వురు.   గాంచెద.   [3] వెకు.........రోసీళు.

విష్ణుభక్తుఁడు మహివినయపరుండు
అతనికి నీకూఁతు నారూపవతినిఁ
(బెంపు మీరఁగనిచ్చి పెండ్లిగావించి)
చెలువొందగాబంధు జనులునుఁగూడఁ
బొలుపొంద సౌభాగ్య భోగసంపదల
ననుభవింపుచుగాక యడలకు''మనుచు
మాతంగిశోకంబు మాన్పియంతటను
మంత్రులహితులను మరిపురోహితులఁ
బరఁగంగఁబిలిపించి పవననందనుఁడు
నీలమేఘునిఁదెచ్చి నిజ[1]సదనమున
నారూపవతికన్య ననురాగముననుఁ
బొలుపొందనతనికిఁ బెండ్లిసేయించి
పాతాళలంకకుఁ బట్టంబుఁగట్టి
శ్రీరామనామము చెల్లునందాఁక
చెలువొందరాజ్యంబు సేయుమీవనుచుఁ
బొందుగానతనికి బుద్ధులుఁజెప్పి
తెఱఁగొప్ప బహువిధ దీవెనలిచ్చి
ధర్మంబు దయయును దగవునుహితవు
మరినీవుతప్పకు మంత్రులబుద్ధి
నతిభక్తి[2]వినుమంచు నతనికిఁజెప్పి
మానంబుఁగాచిన మగువదోర్దండిఁ
బిలిపించినతిభక్తిఁ బ్రియములుఁబలికె
"నరుదుగానీ[4]తోన నాడినమాటఁ
జెల్లించితిని"యని చెప్పియాతఁడామె

---

[1]శోభనమున. [2]భక్తి......... [3]పిలిచియు. [4]నీతోన.........

—: హనుమంతుఁడు రామలక్ష్మణ సహితుఁడై మత్స్యవల్లభుని సాహాయ్యమునఁగోలనుదాఁటి వానరసేనలఁగలియుట :—

వారలవీడ్కొలిపి వాయునందనుఁడు
కరమర్థిరాజుల కడకేఁగుదెంచి
మహిఁనొప్పు(నాయుక్కు) మందసంబూడ్చి
పొలుపొంద నాదివ్య (పురుషులఁ), జూచి
మెల్ల నేవారలు మేల్కొనకుండఁ
దనదుహస్తంబునఁ దాఁగొనివచ్చి
(మారుతతనయుండు మత్స్యవల్లభుని)
(తలచెనంతటవాఁడు తడయకవచ్చి)
ముదమొప్పఁ దనతండ్రి ముందటనిలిచి
సరగరాజులజూచి సంతోషమంది
రాజులఁదండ్రిని రయమున మెఱసి
వీవుపై నిడుకొని విపులసత్వమునఁ
గొమరొప్పగా[1]వారిఁ గోలనుదాటించి
ధరణీశులనుదించి దండంబుఁబెట్టి
హనుమంతునకుమ్రొక్కి హస్తముల్ మొగిచి
తండ్రి! యెక్కడనైనఁ దరియైనచోటఁ
దలఁచిన వచ్చెద దనరంగ వేగ
నని చెప్పిమగుడ వాఁడాత్రోవఁజనియె
వాయునందనుడంత వసుధీశవరుల
వలనొప్పఁగొనివచ్చి వనచరసేనఁ
గలియంగవచ్చినఁ గపివరులెల్ల
సుగ్రీవుడాఁదిగా సారదివానరులు

[1] వించిగొలువులోపలను.

నేపారననిలజు కెదుఱుగావచ్చి
పదివేలభంగులఁ బ్రస్తుతిఁజేసి
కొనిపోయిమిమ్మునుఁ గుశశయ్యమీఁద
నునుపనంతటిలోనె యుదయించెనినుఁడు,
అనియిట్లు మునివరుఁడనిలజుమహిమఁ

—: శ్రీరామచంద్రుఁడు హనుమంతునిఁ బొగడుట :—

జెలువొప్ప వినుపింప శ్రీరామచంద్రుఁ
డానందమునుఁబొంది యామునీశ్వరుని
పాదపద్మములకు భక్తితోఁ మ్రొక్కి
సంయమీశ్వరుఁజూచి సంతోషమంది
“ నాఁడునిద్రింపుచు నాలోననిట్టి
భావంబుతోఁ చగా భయమందిచూచి
(గుహఁబోలు) చోటికి కొనిపోయి నట్లు
....
....
....
మీరుచెప్పంగ సమీరనందనుని
బంతంబువినఁగగ్లై ఫలమయ్యెనాకు.”
అనిహనూమంతుని నతివేడ్కఁజూచి
[2]కరముననుండెడు ఘననవరత్న
హారంబులన్నియు నరయంగనిచ్చి
బహురత్నచయమగు పథకంబుఁబెట్టి
చెలఁగి కిరీటంబు శిరసుననుంచి

---

[1]మీరానతి ్రనా......నుంతు, [2]కరకర నుండెడు డు నవరత్న.

మన్నించి కౌఁగిట మానుగాఁ జేర్చి
వాయుతనూజుని వలనొప్పఁ జూచి
"తెఱఁగొప్ప నీలావు తెంపుగాఁ జేసి
దానవాంబుధి [1]దాఁటి ధరణిజఁ గొనుచుఁ
జెలువొప్ప రాజ్యంబు సేయంగఁ గలిగెఁ
గ్రమమొప్ప సిద్ధించుఁ గ్రతుకోటిఫలము
అటుగాననీవు నాయర్ధాసనమున
గూర్చుండు[2]మనిలజ! కోర్కె దీపింప"
అనిపల్కి రఘురాముఁడా మునికనియె
"మునినాథ! వానరముఖ్యుండు నేనుఁ
బొత్తునఁగుడువక పొసఁగదుమనసు"
అనవ్రండు మునినాథుఁ డతిసంతసమున
శ్రీరాఘవేశ్వర! శ్రీరామచంద్ర!
[3]వారిధిగాంభీర్య! వరమేరుధైర్య!
పాతకారులు మెల్ల భస్మమైపోవుఁ
దలఁచినంతట వారితలఁపు సిద్ధించు
మీకృపఁబొందె సమీరనందనుఁడు
యాతనిఁదలఁచిన నెల్ల కార్యములుఁ
బడయుదురటుగాన భానుకులేశ!
అటుగాననీవిట్లు.........
.........భంగులనమ్ము నీశ్వరుఁడు,
పరఁగ శ్రీరామునిఁ బ్రస్తుతిసేయ
మ్రొక్కి హనుమంతుఁడు మునివరుకవుడు
సద్భక్తి............ గాఁగ మెఱఁగి

[1]గడచి. [2]మనవుండు. వరనిధిగాంభీర్య మేరుధైర్య. [4]మీకృపబడశిన మిహిరనందనుండు.

మోరకంకణములుమా.........,
.... పట్టుపచ్చడముఁ
గట్టంగ నిచ్చినకడు భక్తితోడ
ధనము దాన్యంబులు.............,

తప్పొప్పులపట్టిక.

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1	12	వేఁగఁ	వేగ
4	2	రంజిల్ల పజ్జను	రంజిల్లఁబజ్జను
,,	3	మొదలుగాపరమహర్షమున	మొదలుగాఁబరమహర్షమున
,,	15	రంజీల్లుచున్న	రంజిల్లుచున్న
,,	24	జెలగి	జెలఁగి
5	15	వీరులతోఁడ	వీరులతోడ
,,	21	సుగ్రీవుడాఁదిగా	సుగ్రీవుఁడాదిగా
,,	23	కరముద్ధి	కరముర్థి
7	3	గరముర్ధి	గరముర్థి
,,	4	వెరగొంప్ప	వెరఁగొంప్ప
,,	6	దరుచర్లతోఁడ	దరుచర్లతోడ
,,	7	వెలయు	వెలయు
,,	21	చదురుఁడై	చతురుఁడై
8	5	బ్రహ్మాస్త్రనిహతికిఁఒద్ధుడై	బ్రహ్మాస్త్రనిహతికిబద్ధుఁడై
9	6	వేదనబొంది	వేదనఁబొంది
10	6	జంచలిఁపకలావు	జెంగలించుచులావు
,,	21	యా తెరంగంతయు	యా తెఱంగంతయు
,,	8	వసిష్ఠుడు	వసిష్ఠుఁడు
12	6	సిద్ధించు	సిద్ధించుఁ
,,	7	పరఁగ	బరఁగ

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
13	15	యతనికౌఁగిట	యతనిఁగౌఁగిట
14	11	నెఱఁగి	నెఱిఁగి
,,	16	బగవారిఁగూఁడె	బగవారిఁగూడె
15	3	యెరుఁగవే	యెఱుఁగవే
,,	7	నెఱఁగన	నెఱిఁగిన
,,	17	పరగంగ	పరఁగంగ
,,	20	ధనుజాధినాథ !	దనుజాధినాథ !
16	2	గోరెఁడువాఁడు	గోరెడువాఁడు
,,	11	బరగంగ	బరఁగఁగ
,,	17	నీవార్తపుత్తేరనచట	నీవార్తఁబుత్తేరనచట
23	14	కొమరొప్ప	తెఱఁగొప్ప
24	14	పగవానిపొఁగడెదు	పగవానిఁబొగడెదు
25	11	అనగ	అనఁగ
,,	21	దాల్చి	తాల్చి
,,	23	గాననినిప్పుడు	గాఁననిప్పుడు
26	7	నెఱుయంగ	నెఱయంగ
,,	20	ముఱ్కువిఱిగిన	ముక్కువిఱిగిన
27	3	యిదియేమి	నిదియేమి
,,	14	తాకి	తాఁకి
28	13	మైరాపణుఁడు	మైరావణుఁడు
,,	17	శరణువేడిన	శరణువేఁడిన
,,	18	గావఁగనేరదితడు	గావఁగనేరదితఁడు
,,	20	యాత్మభంధుఁడవు	యాత్మబంధుఁడవు
29	23	బరగంగఁజెప్పి	బరఁగంగఁజెప్పి

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
30	7	మెల్లెఱుఁగవచ్చు	మెల్లెఱుఁగవచ్చుఁ
,,	8	కానిమాటలు	గానిమాటలు
31	10	బరగనిద్దఱనుఁ	బరఁగనిద్దఱనుఁ
32	15	మఱసించి	మఱపించి
33	5	న్రాగ్రహంబొంక	నాగ్రహంబొంద
,,	6	సుగ్ర్రీవుఁడు	సుగ్రీవుఁడు
35	11	నన్నసు	నన్నను
40	12	చెదఱకపోవ	[2] చెదఱకపోవ
,,	20	వాయునందనుడంత	వాయునందనుఁడంత
41	16	పృత్తాంతమెల్ల	వృత్తాంతమెల్ల
46	9	పురవిధి	పురవీథి
47	22	అంజనేయుఁడు	ఆంజనేయుఁడు
,,	23	పృత్తాంతమును	వృత్తాంతమును
,,	24	అనియిట్టుపలుకుచు	అనియిట్లుబలుకుచు
51	9	మైరావణేశు	మైరావణేశుఁ
54	9	సూదిముఖండు	సూదిముఖుండు
57	6	ధీరుడై	ధీరుఁడై
59	16	సేనాధిపతి	సేనాధిపతి
,,	17	వజ్రకవచుని మెడఁ	వజ్రకవచు మెడఁ
60	13	దాకిన	దాఁకిన
61	15	గడునుగ్రుఁడగుచుఁ	గడునుగ్రుఁడగుచు
62	7	బద్రుఁడో	భద్రుఁడో
,,	17	యవలీలకొనినొగల్	యవలీలఁగొననొగల్
63	1	తునుకలుగాచేసి	తునుకలుగాఁజేసి

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
,,	5	మైరాపణుండత్యుగ్రుఁడగుచు	మైరావణుండత్యుగ్రుఁడగుచు
,,	7	వీడొక్క	వీఁడొక్క
,,	15	చలఁగి	చెలఁగి
,,	24	దాకినవాడంత	దాఁకినవాఁడంత
64	16	రయమునబోరాడి	రయమునఁబోరాడి
,,	21	వసుమతిమీద	వసుమతిమీఁద
65	2	వెఱగంది	వెఱఁగంది
,,	10	మె తయు	యెంతయు
66	19	మూర్ఖతఁ	మూర్ఖతగాని
67	23	బెంపొనరిఁచి	బెంపొనరించి
68	12	మీకెఱుఁగిఁప	మీకెఱిఁగింప
70	9	పరగ	పరఁగ
71	21	నాతఁడు	నాతఁడు
,,	22	వెఱవకు	[3] వెఱవకు
72	8	పురోహితులఁ	పురోహితులఁ
73	21	వాయునందనుడంత	వాయునందనుఁడంత
,,	24	సుగ్రీవుడాఁదిగా	సుగ్రీవుఁడాదిగా
74	12	బావంబు	భావంబు
,,	13	చోటికికొనిపోయినట్లు	చోటికిఁగొనిపోయినట్లు
76	3	నిచ్చినకడు	నిచ్చినఁగడు

BC, I

ADWACOUB116

BC

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం సంఖ్య	AOUA104B116
పుస్తకం పేరు	మైరావణచరిత్ర.
తారీఖు	31 December 2025
ముందు అట్ట	Yes
వెనుక అట్ట	Yes
మొత్తం పేజీలు	99 [illegible]
పెద్ద సైజు పేజీలు	No
ఖాళీ పేజీలు	C.I VIII, BCI
లేని పేజీలు	No
తయారు చేసినది	P. Jayamma
పేజీలు విడదీసినది	P Jayamma
స్కాన్ చేసినది	[illegible]
పరీక్ష చేసినది	anusha
పేజీలు పరిచూసినది	
బైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	[illegible]